

RESUM EXECUTIU

I L'ECONOMIA A CATALUNYA

1. LA CONJUNTURA ECONÒMICA

- A Catalunya, l'any 2009 el PIB s'ha reduït el 4%, el descens més important en els últims trenta anys. A Espanya, la reducció del PIB ha estat lleugerament inferior (-3,8%), i del -4,1% a la zona euro.
- L'augment de la despesa pública ha estat insuficient per compensar la forta caiguda dels altres components de la demanda interna.
- La demanda exterior fa una aportació positiva al creixement de l'economia en un context de correcció tant de les exportacions com, especialment, de les importacions. Es redueix el nostre dèficit amb l'estranger i millora el superàvit amb la resta d'Espanya.
- El sector industrial ha estat el que ha patit una contracció més severa (-12,7%), seguit de la construcció (-6,6%).
- Els ingressos totals del sector turístic han caigut el 6% per la disminució del nombre de turistes estrangers.
- Tot i les facilitats creditícies que s'han donat a les institucions financeres, el crèdit a les empreses i les famílies encara no s'ha recuperat al conjunt de l'Estat.

L'any 2009, el creixement real del PIB a Catalunya ha estat negatiu (-4%). Aquest resultat és conseqüència d'una aportació negativa de la demanda interna de 6,3 punts i de l'aportació positiva de 2,1 punts del saldo exterior. Aquesta evolució ha estat similar a la que ha mostrat el conjunt de l'economia espanyola, i difereix de la del conjunt de l'economia de la zona euro, on ambdós components han tingut aportacions negatives al creixement del PIB.

La inversió ha estat el component de la demanda interna que més s'ha contret (-14,3%). El consum de les llars també s'ha reduït (-5,4%) i el consum públic, tot i que encara ha aug-

mentat el 4,7%, no ha estat suficient per compensar la pèrdua de demanda propiciada pels altres components.

Tot i que l'aportació de la demanda externa ha estat positiva, aquesta millora amaga una forta reducció dels fluxos comercials de Catalunya amb l'estranger. L'any 2009 les exportacions totals catalanes s'han reduït el 13%, mentre que les importacions ho han fet el 14,1%. No obstant això, aquesta evolució ha permès disminuir el dèficit amb l'estranger, que ha fet una aportació positiva de 0,9 punts percentuals, al mateix temps que millorava també el superàvit amb la resta d'Espanya.

La principal aportació a la millora del dèficit comercial amb l'estranger prové de l'intercanvi de béns intermedis i es produeix de la mà dels intercanvis amb gairebé totes les àrees de comerç, especialment amb la resta d'Europa, Àsia, Àfrica i Oceania. No obstant això, gairebé una tercera part d'aquesta millora es produeix per la branca de productes energètics i refinament de petroli, fet que denota una forta vinculació d'aquesta retallada amb l'evolució dels preus energètics.

Per grans sectors d'activitat, només el primari ha augmentat el valor afegit l'any 2009 (6,4%). La resta han registrat descensos: la indústria ha estat el sector que més s'ha contret (-12,7%), seguida de la construcció (-6,6%) i, finalment, dels serveis (-1,2%).

La contracció de la producció industrial s'ha produït sobretot en els béns d'equipament (-26,3%) i els intermedis (-19,5%). Concretament, tot i que la majoria de les branques han mostrat descensos importants de l'activitat, l'índex de producció industrial ha caigut amb més intensitat a les branques de fabricació de material de transport, metal·lúrgia i productes metàl·lics i altres productes no metàl·lics. Només ha mostrat una evolució positiva l'activitat farmacèutica, mentre que l'activitat al sector agroalimentari pràcticament no s'ha reduït.

L'índex agregat per valor afegit del sector serveis (IAVASS) ha registrat també un fort descens en les mitjanes anuals, tant en termes nominals (-11,3%) com reals (-13,6%). Aquest comportament s'ha produït sobretot al comerç, el transport i els serveis a les empreses.

Pel que fa al turisme, a diferència del que va succeir l'any 2008, el nombre d'estrangers que ens han visitat s'ha reduït. No obstant això, el nombre de turistes espanyols, també els catalans, s'ha recuperat lleugerament de la caiguda experimentada un any abans. Els establiments hotelers són els que mostren una menor reducció del nombre de viatgers estrangers. També augmenta el nombre de pernотacions que fa cada viatger estranger, i cada espanyol, tot i que estadísticament cau el nombre de pernотacions mitjanes a causa de la forta disminució de turistes estrangers. Aquest comportament es correspon amb l'augment de la despesa mitjana per turista estranger que hi ha hagut l'any 2009 (5,6%). Tanmateix, tot i que els turistes que han arribat a Catalunya han gastat més, això no ha estat suficient per compensar el descens del nombre de persones que

ens han visitat. Com a conseqüència d'aquesta evolució, enguany els ingressos totals procedents del turisme s'han reduït el 6%, especialment els provinents del turisme estranger.

Finalment, les entitats de crèdit, molt amenaçades pel fort palanquejament i la situació financera internacional, han pogut de moment reforçar posicions més equilibrades als seus balanços gràcies a les injeccions de capital que han donat les autoritats monetàries. No obstant això, no sembla que aquesta millora de les condicions de liquiditat s'hagi traduït de moment en una recuperació de la capacitat de finançament que tenia l'economia abans de la crisi, atès que el crèdit s'ha contret tant per la via de les entitats financeres en el conjunt d'Espanya com per la via del mercat borsari.

2. PREUS, COSTOS I PRODUCTIVITAT

- A Catalunya, l'any 2009 la inflació ha estat del 0,2%, lluny del 4,1% del 2008.
- Aquesta inflació ha estat similar a la de la zona euro (0,3%) i superior a la del conjunt de l'economia espanyola (-0,3%).
- La forta moderació del creixement dels preus s'ha produït, d'una banda, per l'efecte dels preus de l'energia, que han baixat, i, de l'altra, pels efectes del descens de la demanda que ha generat el context de crisi.
- Els preus industrials s'han reduït el 3,4% a Catalunya, el 3,3% al conjunt d'Espanya i el 4,6% a la zona euro.
- El fort ajust de l'economia catalana ha fet que s'incrementi el 3% la productivitat aparent del treball. Aquest augment ha permès compensar amb escreix l'encariment dels costos laborals mitjans (2,5%). D'aquesta manera, els costos laborals unitaris han baixat el 0,5% en termes nominals i l'1% en termes reals.

L'any 2009 la inflació a Catalunya ha estat del 0,2%. Aquesta dada contrasta amb el creixement de l'IPC del 4,1% d'un any abans. Aquesta inflació ha estat molt similar a la de l'eurozona (0,3%) i 0,5 punts percentuals per sobre de la del conjunt de l'economia espanyola.

Tot i que l'evolució del preu de l'energia ha determinat en part aquesta moderació del creixement dels preus, el context d'excés d'oferta derivat de la crisi també ha estat un factor deflacionista. De fet, el menor creixement de la inflació l'any 2009 s'ha produït per l'evolució dels preus en les rúbriques de transport personal (que explica més del 42% de la diferència respecte de la inflació del 2008) i de la de calefacció, enllumenat i distribució d'aigua (que explica gairebé el 14% de la diferència). També han contingut la inflació les rúbriques de turisme i hoteleria, llet, productes làctics, cereals i derivats, fruites fresques, pa, vestits de dona, olis i greixos, altres carns i el peix, que expliquen, juntament amb els primers, fins al 90% de la moderació en el creixement dels preus.

Malgrat la forta moderació de la inflació, el diferencial de preus amb el conjunt de l'economia espanyola s'ha reproduït: l'any 2009, la inflació a Catalunya s'ha situat 0,5 punts percentuals per sobre de la del conjunt de l'economia espanyola, on els preus han caigut (-0,3%). Tot i que les aportacions al diferencial es troben molt repartides per rúbriques, els serveis mèdics, el transport personal, l'habitatge de lloguer, el pa, les altres carns i els llegums i les hortalisses fresques expliquen prop del 60% del diferencial.

Pel que fa als preus industrials, l'índex general baixa el 3,4% a Catalunya. Aquesta reducció és molt similar a la del conjunt de l'economia espanyola (-3,3%) i supera la de la zona euro (4,6%). La reducció dels preus es produeix essencialment en els productes energètics i els béns intermedis.

D'altra banda, els costos laborals per treballador i mes han augmentat el 2,5% a Catalunya. El costos laborals per hora ho han fet el 4,8%. Aquest augment es troba per sota del que ha experimentat el conjunt de l'economia espanyola. No obstant això, la forta correcció que s'ha produït sobretot en termes d'ocupació ha generat un increment de la productivitat aparent del treball en termes reals del 3%. Aquest augment de la productivitat aparent es troba per sobre de l'increment dels costos laborals per treballador. Amb aquests creixements, tant dels costos laborals com de la productivitat aparent del treball, els costos laborals unitaris haurien baixat, si les estimacions són certes, el 0,5%. Atès que el creixement del deflactor del PIB ha estat del 0,5% a Catalunya, els costos laborals unitaris en termes reals haurien baixat aproximadament l'1%.

3. INFRAESTRUCTURES

- A Catalunya, l'any 2009 s'ha incrementat la inversió pressupostada en infraestructures el 10,5%.
- Destaquen la construcció de la línia 9 del metro de Barcelona i la construcció de la línia d'alta velocitat espanyola entre Barcelona i la frontera francesa, així com el desdoblament de carreteres arreu del territori, la finalització de les obres de la terminal 1 de l'aeroport del Prat, la construcció de l'aeroport de Lleida-Alguaire i les obres d'ampliació del port de Barcelona.
- S'observa un retrocés especialment intens en l'ús de ports i carreteres per al transport de mercaderies i en l'ús dels aeroports per al transport de passatgers.
- Destaca també la firma del Pacte nacional per a les infraestructures per una part dels partits polítics, representants del món local, social i econòmic del país.

L'any 2009 la inversió pressupostada en infraestructures de transport s'ha incrementat el 10,5% respecte a l'any 2008, com a resultat d'un increment del 3,7% de la inversió estatal, que ha arribat als 3.115 milions d'euros, i del 25,0% de la inversió autonòmica, que s'ha situat en 1.761 milions d'euros.

Aquest augment s'ha produït especialment en les infraestructures ferroviàries, amb un increment del 32,4%, i viàries, amb un creixement del 22,2%. La inversió en ports creix de forma moderada, el 2,1%, mentre que la inversió en infraestructures aeroportuàries es redueix el 62,0% com a conseqüència de la finalització del gruix de les obres de la T-1 de l'aeroport del Prat.

Destaquen la construcció de la línia 9 del metro de Barcelona i el tren d'alta velocitat Barcelona–Frontera francesa, així com el desdoblament de carreteres arreu del territori, la finalització de les obres a l'aeroport del Prat, la construcció de l'aeroport de Lleida-Alguaire i les obres d'ampliació del port de Barcelona.

Pel que fa a l'ús de les infraestructures, es produeix un retrocés en totes a causa de la conjuntura econòmica desfavorable, tant pel que fa al transport de passatgers com al de mercaderies, i és especialment intensa la davallada en el transport de mercaderies.

Així, per infraestructura, el transport de mercaderies disminueix considerablement als ports i les carreteres, mentre que el transport de persones decreix de manera notòria als aeroports.

L'any 2009 destaca també la firma del Pacte nacional per a les infraestructures per una part dels partits polítics, representants del món local, social i econòmic del país. Aquest pacte inclou les actuacions prioritàries en matèria d'infraestructures fins a l'any 2020, i quant a les infraestructures de transport s'aposta per impulsar el transport públic, donar caràcter prioritari a les inversions ferroviàries i prestar atenció a la gestió de les infraestructures ferroviàries, portuàries i aeroportuàries.

En aquest últim punt, sobresurten l'acord en el traspàs de rodalies de l'Estat espanyol a la Generalitat de Catalunya, sent el 2009 l'últim any que l'Administració central gestiona els serveis de rodalies, o la continuació del debat generat a l'entorn de la gestió de l'aeroport del Prat, encara no resolt.

4. SECTOR PÚBLIC

- La despesa de les administracions públiques a Catalunya, l'any 2009, ha tingut un comportament anticíclic, amb creixements de la despesa positius que contraresten part del decrement del PIB nominal català.
- El retrocés de l'activitat econòmica ha tingut, però, un impacte important sobre la recaptació tributària a Catalunya.
- La recaptació de tributs estatals a Catalunya ha baixat el 22,9%, amb una reducció més intensa d'aquells tributs la gestió dels quals està traspasada a la Generalitat que no pas dels recaptats per les delegacions de l'Agència Estatal d'Administració Tributària.
- L'Agència Tributària estatal estima que el 19,7% de la caiguda en la recaptació l'any 2009 per al conjunt d'Espanya té el seu origen en les rebaixes tributàries introduïdes a escala estatal destinades a incrementar la renda disponible de famílies i empreses.
- Pel que fa a la reducció en els impostos estatals cedits totalment a la Generalitat de Catalunya, més de la meitat s'explica per la supressió efectiva de l'impost sobre el patrimoni.
- Així, el pes de la recaptació dels tributs estatals de l'Administració central i la Generalitat sobre el PIB català acumula una caiguda de 7,7 punts percentuals en els dos darrers anys.
- L'any 2009, el 59,4% dels ingressos tributaris s'obtenen de la imposició directa; el 39,1% dels ingressos, de la imposició indirecta, i l'1,5% restant prové de taxes i altres ingressos tributaris.
- Els pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2009, amb un import de 36.985 milions d'euros, es van aprovar amb un creixement del 5,8% de les despeses corrents, un increment del 4,7% de la despesa de capital i l'augment de les despeses financeres previstes, com a conseqüència de la més gran amortització del deute. Tanmateix, mantenen una estructura relativament estable de la despesa per grans àrees de despesa, amb el mateix ordre de prioritats que en l'exercici 2008.
- Tot i que no es disposa de dades executades de la despesa per al conjunt del sector públic de la Generalitat, l'increment de l'endeutament financer de la Generalitat el 2009 indica un creixement del dèficit en el conjunt del sector públic de la Generalitat de Catalunya.
- Augmenta el pes de l'endeutament financer de la Generalitat sobre el PIB fins al 15,8% l'any 2009.
- Els pressupostos generals de l'Estat per al 2009 tenen aprovada una inversió de 3.790,6 milions d'euros a Catalunya, que, en compliment de la disposició addicional tercera de l'Estatut i per acords posteriors, s'eleva fins a 4.806 milions d'euros, el 6,6% més que l'acordat per al 2008.

En un context de fort retrocés de l'activitat econòmica, l'acció de les administracions públiques (AP) a Catalunya l'any 2009 ha tingut un comportament anticíclic, amb creixements de la despesa positius que contraresten part del decrement del PIB nominal català. El consum públic¹ de les AP, amb un valor de 33.456 milions d'euros i un increment real del 4,7% respecte de l'any 2008, és el principal component del PIB amb un creixement positiu l'any 2009, i que per tant compensa, si bé de manera parcial, la caiguda en el consum privat i en la formació bruta de capital. En termes absoluts aporta 0,69 punts percentuals de creixement al PIB, una aportació inferior a la del 2008 (0,79 punt percentuals), i per sota de la mitjana d'aportació dels darrers quatre anys, de 0,76 punts percentuals.

1. El consum públic no inclou les inversions del sector públic.

L'any 2009 la recaptació dels tributs estatals a Catalunya² cau amb més intensitat que el 2008, i puja a 31.346,8 milions d'euros, amb una reducció del 22,9%, 9.287,3 milions d'euros menys que el 2008. El 90,1% d'aquesta recaptació la duu a terme l'Agència Estatal d'Administració Tributària (AEAT) a través de les seves delegacions en el territori, i, pel que fa a la resta, la gestió està traspasada a la Generalitat de Catalunya.

La recaptació tributària³ de les delegacions de l'AEAT a Catalunya es redueix l'any 2009 el 22,6% i acumula una caiguda del 33% des de l'any 2007. Per la seva part, la recaptació de tributs estatals cedits totalment a la Generalitat de Catalunya⁴ s'ha reduït amb més intensitat, el 24,9% l'any 2009, i en termes acumulats des del 2007 el 43,2%.

L'Agència Tributària estatal estima que el 19,7% de la caiguda en la recaptació l'any 2009 té el seu origen en les rebaixes tributàries introduïdes a escala estatal, el 4,6% en el recurs a l'ajornament del deute tributari, i el 75,7% restant en la pitjor evolució de les bases tributàries, i en menor mesura a canvis normatius que es puguin haver introduït a escala autonòmica en els tributs estatals. Així, l'impacte normatiu estatal sobre la recaptació tributària ha estat de 5.795 milions d'euros l'any 2009, amb canvis destinats a incrementar la renda disponible tant de les famílies com de les empreses.

Pel que fa a la reducció del 24,9% l'any 2009 en els impostos estatals cedits totalment a la Generalitat de Catalunya, més de la meitat, el 52,2%, s'explica per la supressió efectiva de l'impost sobre el patrimoni, mentre que el 47,8% restant és conseqüència, principalment, de l'efecte negatiu que el retrocés de l'activitat econòmica ha tingut sobre les bases tributàries d'aquests impostos.

L'evolució de la recaptació tributària a Catalunya el 2009, amb una caiguda més accentuada de la imposició indirecta que de la directa, ha fet incrementar el pes dels impostos directes en la composició dels ingressos tributaris. Així, el 59,4% dels ingressos tributaris s'obtenen de la imposició directa; el 39,1%, dels ingressos de la imposició indirecta, i l'1,5% restant prové de taxes

-
2. Recaptació tributària de l'Agència Estatal d'Administració Tributària i de la Generalitat de Catalunya.
 3. Les dades de recaptació tributària de les delegacions de l'AEAT estan expressades en termes de caixa; així, s'entén la recaptació líquida aplicada, que s'obté com a diferència entre la recaptació bruta aplicada i les devolucions pagades, i per tant inclou ingressos del pressupost corrent i els corresponents a exercicis tancats. Aquest criteri comptable difereix del concepte de drets liquidats o reconeguts, en el qual es recullen els drets pendents de cobrament de l'exercici i s'exclouen els drets procedents de pressupostos tancats. Les dades de recaptació tributària de la Generalitat de Catalunya i dels impostos sobre determinats mitjans de transport i l'impost sobre vendes minoristes de determinats hidrocarburs estan expressades en termes de drets liquidats.
 4. Els impostos estatals cedits totalment a la Generalitat de Catalunya inclouen: l'impost de successions i donacions, l'impost sobre el patrimoni, l'impost sobre transmissions patrimonials i sobre actes jurídics documentats, l'impost sobre determinats mitjans de transports, l'impost sobre vendes minoristes de determinats hidrocarburs, i la taxa del joc. Tot i que la recaptació de l'impost sobre electricitat també està cedida totalment a la Generalitat, la seva gestió depèn de l'AEAT.

i altres ingressos tributaris. Així mateix, el pes de la recaptació dels tributs estatals de l'Administració central i la Generalitat sobre el PIB català s'ha reduït des del 18,9% de l'exercici 2008 fins al 15,1% del 2009, i acumula una caiguda de 7,7 punts percentuals en els dos darrers anys.

Els pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2009, amb un import de 36.985 milions d'euros, es van aprovar amb un creixement del 5,8% respecte dels pressupostos aprovats de l'any 2008. Aquest creixement es manté per sobre de l'evolució del PIB nominal de l'economia catalana per al 2009, que s'ha reduït el 3,6%.

L'augment dels pressupostos de 2.235,1 milions d'euros s'explica pel creixement del 5,8% de les despeses corrents, l'increment del 4,7% de la despesa de capital (inversions reals i transferències de capital) i per l'augment de les despeses financeres previstes, com a conseqüència de la més gran amortització de deute en euros i en divises.

Els pressupostos mantenen una estructura relativament estable de la despesa per grans àrees de despesa, i el mateix ordre de prioritats que en l'exercici 2008.

Tanmateix, es preveu un creixement del 9,9% de la inversió real, fins a assolir els 612,9 euros en termes per càpita. Per polítiques de despesa, la inversió es concentra el 53,5% en les polítiques de transport, educació i salut.

Pel que fa a l'execució de la inversió real, el 2009 només es disposa de dades per a l'àmbit institucional conformat pel subsector de la Generalitat.⁵ Aquest àmbit institucional duu a terme només el 25,8% de tota la inversió consolidada i pressupostada del sector públic de la Generalitat, i ha executat inversions per valor de 1.152,1 milions d'euros l'any 2009, amb un grau d'execució del 97,6% respecte de la inversió pressupostada per a aquest mateix any, i que significa una reducció de la inversió liquidada del 10,3% respecte del 2008.

Per finançar la despesa en els pressupostos del 2009 es preveia un increment dels recursos disponibles, de 2.235,1 milions d'euros.

Així mateix, aquests pressupostos preveien una aportació de 21.412,3 milions d'euros dels ingressos derivats del model de finançament autonòmic, que signifiquen 2.864 euros per habitant a Catalunya.

Aquestes previsions s'han superat com a conseqüència de la signatura de l'Acord 6/2009 del Consell de Política Fiscal i Financera (CPFF), de 15 de juliol, per a la reforma del sistema de finançament de les comunitats autònomes de règim comú i les ciutats amb estatuts d'auto-

5. No es disposa de les dades d'inversió liquidada per al 2008 dels subsectors Servei Català de la Salut i entitats gestores dels serveis socials; entitats autònomes administratives; entitats comercials i financeres; entitats de dret públic; societats mercantils, i consorcis i fundacions.

nomia. L'Acord 6/2009 ha significat una aportació de 2.532,3 milions d'euros que no estaven previstos en els pressupostos inicials de la Generalitat de Catalunya per al 2009, dels quals 1.560,3 milions d'euros es corresponen amb la bestreta a compte dels recursos addicionals del nou model de finançament; 537,0 milions d'euros, amb la compensació per part de l'Estat per la supressió de l'impost sobre el patrimoni, i 435,0 milions d'euros, amb el finançament addicional per als mossos d'esquadra. Així, en termes de drets liquidats, el sistema de finançament autonòmic ha aportat 21.553 milions d'euros el 2009, l'1,1% més del que s'havia pressupostat, el 9,7% més que l'any 2008, que significa 2.882,8 euros per habitant.

Sense el nou acord de finançament, el model fins aleshores vigent hauria significat, per segon any consecutiu, una reducció dels ingressos liquidats de l'1,1%, 620,5 milions d'euros menys que el 2008, i un 11,2% menys del pressupostat. Aquesta reducció està associada, per una part, a la menor recaptació tributària com a conseqüència de la crisi econòmica, de manera més acusada en l'IVA i en l'impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats. I, per una altra, a la supressió de l'impost sobre el patrimoni. A més, cal tenir en compte que la reducció encara hauria pogut ser més intensa si les previsions de l'Estat sobre l'evolució de l'IRPF no haguessin estat tan optimistes, i que ha permès incrementar 1.183,4 milions d'euros els ingressos derivats del tram autonòmic d'aquest impost.

L'endeutament financer⁶ de la Generalitat s'ha incrementat el 2009⁷ 5.911,1 milions d'euros, un augment del 23,7% respecte del 2008, fins als 30.819,6 milions d'euros. Aquest increment supera l'augment experimentat en l'exercici 2008, que va ser de 5.256,1 milions d'euros. D'aquesta manera, augmenta el pes de l'endeutament financer sobre el PIB fins al 15,8% l'any 2009.

Finalment, l'acció del sector públic a Catalunya a través de les despeses d'inversió dels pressupostos estatals de l'any 2009 té pressupostats 3.790,6 milions, amb un increment de l'1,7% respecte del 2008, amb una lleugera millora del seu pes fins al 15,2% del total de la inversió regionalitzada. Catalunya es manté, així, des de l'any 2005, com la segona comunitat autònoma (CA) receptora d'inversions estatals en termes absoluts després d'Andalusia. La inversió real regionalitzada a Catalunya significa una despesa de 507 euros per càpita, amb un molt lleuger increment del 0,2% respecte del 2008 i que situa Catalunya en la posició onzena entre les disset CA, el 5,3% menys que la mitjana per càpita espanyola.

En previsió del compliment de la disposició addicional tercera del nou Estatut de Catalunya, els pressupostos generals de l'Estat preveuen una inversió a Catalunya de 4.670,3 milions, quantitat que, per l'Acord de la Comissió Bilateral presidida pel conseller d'Interior, Relacions Institucionals i Participació i la ministra d'Administracions Públiques, en la seva

6. No inclou els altres instruments d'endeutament com són els censos, *confirming*, pagament a tercers, titulització i els crèdits ICF/ICCA.

7. Dades en data 31 de desembre de 2009.

reunió de 24 de febrer de 2009, s'eleva fins a una mica més de 4.806 M€, i que significa un increment del 6,6% respecte de les previsions del 2008. Tenint en compte aquest concepte més ampli, la despesa de capital per càpita prevista en els pressupostos de l'Estat per al 2009 a Catalunya és de 643 euros per habitant, xifra que és el 20% superior a la mitjana d'inversió real regionalitzada per càpita del conjunt d'Espanya.

5. ECONOMIA SOCIAL

- Les cooperatives presenten una major resistència en les situacions de crisi en termes d'ocupació.
- Escapen de la dinàmica general de destrucció d'ocupació dos sectors: els transports (tant en les cooperatives com en les societats laborals) i els serveis a la comunitat, en el cas de les cooperatives.

Les dades de l'Enquesta de població activa (EPA) sembla que confirmen una major resistència de l'economia social a les situacions de crisi en termes d'ocupació: la població ocupada en l'economia social a Catalunya es redueix respecte de l'any anterior (6,5%), si bé de manera menys intensa que la reducció general de la població ocupada de 16 a 64 anys (8,9%).

D'altra banda, les dades de l'afiliació a la Seguretat Social (SS) concreten que aquesta major resistència només ha tingut lloc entre les cooperatives, atès que la davallada de l'afiliació ha estat del 4% (inferior a la general de l'afiliació a Catalunya, del 4,97%), mentre que en les societats laborals l'afiliació ha davallat el 17,4%.

Dos sectors destaquen perquè incrementen el nombre de persones afiliades: els transports (tant en les cooperatives com en les societats laborals) i els serveis a la comunitat, en el cas de les cooperatives.

Pel que fa a les noves societats creades durant el 2009, cal destacar que enguany s'han creat més cooperatives que l'any 2008 (113 i 99, respectivament), trencant per primera vegada la tendència registrada els anys anteriors. Ara bé, en termes globals, s'han dissolt més cooperatives que no pas se n'han creat (177), per la qual cosa el nombre de cooperatives en funcionament és més baix: el 31 de desembre de 2009 hi ha 3.952 cooperatives inscrites al Registre de Cooperatives, el 2,6% menys que l'any anterior.

La situació és diferent en el cas de les societats laborals, atès que se n'han creat menys que l'any anterior (162 l'any 2009 i 199 el 2008) però també se n'han dissolt menys (només tres), la qual cosa comporta que el nombre de societats laborals actives durant el 2009 sigui superior a les actives durant l'any anterior.

Per branques d'activitat, la indústria manufacturera és la que més creix en el nombre de noves societats, ja siguin cooperatives o laborals. Els serveis a la comunitat i el sector primari són sectors també amb un comportament positiu pel que fa a noves cooperatives, mentre que en la construcció s'observa un menor nombre de noves societats, ja siguin cooperatives o laborals, fruit del reajustament general en què es troba immers el sector.

II SOCIETAT DEL CONEIXEMENT

1. CONTEXT

- Les institucions comunitàries promocionen i donen suport a les polítiques d'R+D+I i TIC en un context de forta incertesa sobre la recuperació de l'economia internacional.
- El Consell Econòmic i Social Europeu proposa renovar els objectius de recerca de l'Agenda de Lisboa en l'1% del PIB per a la despesa pública i el 2% per a la inversió privada.
- El Govern de la Generalitat duu a terme operacions que afecten la governança del sistema de ciència i tecnologia, com ara la creació del Consell Català de Recerca i Innovació.
- El Ministeri de Ciència i Innovació redueix les subvencions a l'R+D+I.

En l'àmbit de la recerca i la innovació, el Consell de la UE ha recomanat, en les seves orientacions de política econòmica per als estats membres, reestructurar la despesa pública cap a les partides que augmenten la productivitat de l'economia, que són la recerca i la innovació, i aconseguir una eficiència més gran en R+D. Per la seva banda, l'activitat del Consell Econòmic i Social Europeu (CESE) ha estat molt abundant: ha dictaminat sobre la necessitat de basar l'estructura industrial en el coneixement i la recerca; de transferir tecnologia entre els centres de recerca, la indústria i la PIME, i de definir un marc estratègic europeu per a la cooperació internacional en ciència i tecnologia. També ho ha fet sobre l'estratègia de la Comissió cap a una programació conjunta en investigació, i sobre la nova Agenda de Lisboa després del 2010, proposant que aquesta tingui objectius renovats per a l'R+D, de l'1% del PIB per a la despesa pública i del 2% per a la inversió privada, a més a més d'afegir un objectiu per a la despesa en educació, com a important catalitzador de la innovació, del 7% del PIB.

Les institucions comunitàries han continuat apostant per les TIC, tal com ho han fet amb l'R+D+I, per afrontar la incertesa de la recuperació econòmica. En aquest sentit, la comissària de la UE en Telecomunicacions i Mitjans Digitals ha assegurat que l'Europa digital és el camí més ràpid per recuperar l'economia. Entre la normativa comunitària, destaca l'Estratègia d'R+D i innovació per a les TIC de la Comissió, que representa un increment dels recursos en el 7è Programa marc i preveu accions diverses com ara la contractació pública precomercial; l'impuls d'associacions publicoprivades per dissenyar la Internet del futur; l'R+D impulsada per l'usuari i per l'experiència; el millor enfocament de les polítiques de clústers i el suport a les pimes; nous instruments com les comunitats de coneixement i innovació en TIC en el marc de l'Institut Europeu d'Innovació i Tecnologia; les solucions TIC innovadores, en especial per als serveis del sector públic, i els projectes europeus en solucions innovadores TIC

en els àmbits de l'assistència sanitària sostenible, la millora de l'eficiència energètica i per a una infraestructura de gestió de la identitat electrònica.

A Catalunya, el Govern ha dut a terme diverses operacions que afecten la governança del sistema de ciència i tecnologia, en línia amb les propostes del Pacte nacional per a la recerca i la innovació i l'Acord estratègic. Una d'aquestes operacions ha estat la creació del Consell Català de Recerca i Innovació, que tindrà com a funció principal l'assessorament del Govern i dels altres agents del sistema sobre les estratègies a mitjà i llarg termini en ciència, tecnologia i innovació, sobre les polítiques, la planificació i, finalment, l'avaluació sistèmica en recerca i innovació. Un element més de reorganització ha estat la creació de la xarxa TECNIO, per part d'ACCÍÓ, que aglutina els principals agents experts en recerca aplicada i transferència tecnològica de Catalunya.

A escala estatal, l'aposta per la recerca i la innovació ha rebut una notícia adversa ja que la ministra de Ciència i Innovació va presentar el pressupost del seu departament reconeixent que, per al 2010, es redueixen el 15% les subvencions (que alimenten fonamentalment el sistema científic) malgrat l'augment del 13,3% dels crèdits (destinats a empreses i projectes industrials). Després del tràmit parlamentari al Congrés, la reducció de les subvencions va quedar establerta en el 8,8%. En canvi, el *Plan español para el estímulo de la economía y el empleo – PlanE* inclou mesures que afecten de manera positiva el capital humà i tecnològic entre les quals destaquen la pròrroga indefinida de la deducció per activitats d'R+D+I en l'impost de societats i l'ampliació de les deduccions d'R+D+I per a la investigació realitzada en altres països de la UE. A diferència del que ha fet el Govern espanyol, la Generalitat ha incrementat el 23,48% el finançament per a l'R+D+I en els pressupostos per al 2010.

2. L'ESTAT DE L'R+D+I

- La Comissió Europea augmenta el nivell d'innovació de Catalunya de mitjà a mitjà-alt.
- Les despeses internes i el personal ocupat en R+D creixen per sobre del PIB i l'ocupació.
- Les despeses internes en R+D arriben a l'1,62% del PIB, més a prop dels registres de la zona euro i de la UE-27.
- El repte del Pacte nacional per a la recerca i la innovació de situar les despeses internes en R+D en el 2% del PIB per a l'any 2010 és assolible tot i que, en un context econòmic negatiu com l'actual, serà difícil.
- Les despeses en innovació de les empreses disminueixen el 3,7%, especialment per part de les grans empreses (-13,9%).
- No es podrà complir l'objectiu del Pacte nacional per a la recerca i la innovació en matèria d'innovació per a l'any 2010.
- La innovació més freqüent és la de procés.
- Els serveis de tecnologia alta tenen poca participació a escala estatal.
- Disminueix el nombre de patents catalanes presentades a l'Oficina Espanyola de Patents i Marques i a l'Oficina Europea de Patents.
- L'Administració pública catalana se situa per primera vegada per davant dels registres de la UE-27, la zona euro i Espanya en termes de recerca i desenvolupament.

Els resultats del marcadore d'innovació regional que publica la Comissió Europea són bons per a Catalunya ja que el nivell d'innovació regional augmenta de mitjà a mitjà-alt entre els anys 2004 i 2006. Aquesta millora és deguda a l'augment de la puntuació dels indicadors dels apartats de conductors d'innovació i de resultats. En particular, destaca l'increment de puntuació corresponent al percentatge de població entre 25 i 64 anys que participa en formació contínua, seguit dels augments més modestos de la majoria d'indicadors del capítol de resultats.

Les despeses internes en R+D del 2008 són de 3.286,4 milions d'euros, creixen el 13,0% respecte del 2007 i augmenten la seva participació en les despeses internes en R+D d'Espanya fins al 22,4%. Pel que fa al personal ocupat en tasques d'R+D, és de 46.520 individus, creix el 8,1% en relació amb l'any anterior i representa el 21,6% del personal en R+D del conjunt de l'Estat. Aquestes dades són molt positives tenint en compte que el creixement del PIB és del 2,9% i significa el 18,6% del PIB espanyol, i que el creixement de l'ocupació és del -0,3% i representa el 17,9% de l'ocupació del conjunt de l'Estat.

Les despeses internes en R+D augmenten fins a l'1,62% del PIB i estan executades principalment pel sector privat (61,1%). En el conjunt d'Espanya, la intensitat en R+D és menor (1,35%) i el sector privat té un protagonisme inferior (55,1%), en favor de l'ensenyament superior i l'Administració pública. Amb aquesta intensitat, Catalunya se situa més a prop de la zona euro (1,91%) i de la UE-27 (1,90%) però encara està

bastant lluny dels registres dels EUA (2,62%) i el Japó (3,44%). Respecte d'Espanya, la distància s'amplia una mica.

Per assolir l'objectiu del Pacte nacional per a la recerca i la innovació en matèria de recerca i desenvolupament, que consisteix a situar l'any 2010 les despeses internes en R+D en el 2% del PIB, no cal que aquestes creixin al ritme que ho han fet el 2008, del 13,0%, sinó inferior, del 8,5%. Això, tenint en compte les previsions de creixement nominal del PIB que ha fet el Departament d'Economia i Finances de la Generalitat: -4,2% el 2009 i -0,3% el 2010. Tot i així, el repte és complicat en un context econòmic negatiu.

L'anàlisi de les despeses internes en R+D segons l'origen dels fons, i no segons la seva execució (com es fa a la resta de la secció), revela que els recursos del sector privat que es destinen a finançar activitats d'R+D de l'Administració pública i de l'ensenyament superior representen el 4,8% de totes les despeses internes en R+D. S'observa que aquesta participació no és superada per cap de les àrees geogràfiques que s'han analitzat (Espanya, zona euro i UE-27). Aquest resultat també es repeteix quan aquestes magnituds de transferència tecnològica s'expressen en termes de PIB.

Les despeses en innovació de les empreses són de 3.780.644 milers d'euros i disminueixen el 3,7% respecte de l'any 2007. La disminució de les despeses d'innovació està concentrada en les grans empreses (-13,9%) ja que les pimes les augmenten (8,8%). S'ha de retrocedir fins a l'any 2004 per trobar un import de les despeses en innovació de les grans empreses més petit que el de l'any 2008.

La intensitat en innovació de les empreses catalanes es redueix de l'1,99% del PIB de l'any 2007 fins a l'1,86% de l'any 2008. Per tant, queda palès que no es podrà complir l'objectiu del Pacte nacional per a la recerca i la innovació en aquesta matèria, que xifra el percentatge de les despeses en innovació sobre el PIB de l'any 2010 en el 3,75%. Per al conjunt d'Espanya, aquest indicador se situa pràcticament en el mateix nivell (1,83%) de Catalunya.

El nombre d'empreses innovadores és de 8.184,936 més que l'any 2007, i representen el 20,8% de totes les empreses catalanes de 10 persones assalariades o més. En canvi, les empreses innovadores en el període i les empreses EIN han disminuït respecte del 2007. La innovació més freqüent és la de procés, que s'estén en el 83,6% de les empreses i, a més, és l'única forma d'innovació que augmenta de manera significativa.

Les despeses internes en R+D de les manufactures de tecnologia alta i mitjana-alta representen el 24,1% de totes les despeses en R+D de Catalunya, mentre que els serveis de tecnologia alta hi tenen una participació del 14,7%. En termes de personal en R+D, aquestes participacions són inferiors i es conserva el protagonisme de les manufactures. Les despeses internes

per persona ocupada en R+D en les manufactures intensives en tecnologia és de 91.790 euros i en els serveis de tecnologia alta és de 89.135 euros; en ambdós casos aquests imports estan molt per sobre de la mitjana catalana.

Les sol·licituds de patents espanyoles presentades a l'OEPM d'origen català disminueixen de 755 l'any 2008 a 653 l'any 2009. Aquestes passen de representar el 19,9% del total l'any 2008 al 17,6% l'any 2009. Pel que fa a les concessions de patents espanyoles d'origen català a l'OEPM, resulta que la secció més nombrosa és la d'indústries diverses i transport (26,0% del total), seguida de la secció de necessitats humanes (25,2%) i metal·lúrgia i química (12,2%).

El nombre de sol·licituds de patents europees arxivades a l'OEP d'origen català passa de 545 l'any 2008 a 474 l'any 2009. Això fa que el nombre de sol·licituds de patents per milió d'habitants es redueixi de 75,3 a 64,5 en el mateix període. S'observa que a Espanya i a la UE-27 té lloc la mateixa situació que a Catalunya. La reducció dels registres de Catalunya supera la de les altres àrees de referència i, així, Espanya escurça la distància respecte de Catalunya, i Catalunya empitjora la seva diferència en relació amb la UE-27; tot i així, els desequilibris segueixen sent grans.

El pes de les despeses internes en R+D de l'Administració pública sobre el PIB augmenta de manera significativa del 0,22% l'any 2007 al 0,27% l'any 2008, i se situa per primera vegada per davant dels registres de la zona euro (0,26%), d'Espanya (0,25%) i de la UE-27 (0,24%). La intensitat de les despeses internes en R+D de l'Administració pública sobre el PIB s'igualava a la del Japó i està molt a prop de la dels EUA (0,28%). Es constata l'esforç que ha fet l'Administració pública catalana en matèria d'R+D en els darrers anys.

Els departaments de la Generalitat de Catalunya destinen 968.724,9 milers d'euros al finançament d'activitats de recerca, desenvolupament i innovació. Aquest import és el 27,5% més alt que el de l'any 2007 i significa el 4,09% del pressupost de la Generalitat. Els departaments que reben més finançament són el d'Innovació, Universitats i Empresa, que representa el 69,7% del total ja que inclou el tram de recerca del professorat universitari i de les inversions a universitats; i el de Salut, que representa el 20,2% del total. El 86,7% del finançament de les activitats assenyalades s'atribueix a l'R+D.

3. BALANÇA COMERCIAL TECNOLÒGICA

El saldo comercial de productes industrials amb l'estranger millora en 6.545,7 milions d'euros i el dèficit se situa en -12.160,2 milions d'euros, que representa el -5,9% del PIB de l'any 2009 (-8,6% l'any 2008).

L'anàlisi de la participació del saldo comercial de productes industrials de Catalunya sobre el total de l'Estat dona un resultat ben negatiu, que és l'augment d'aquesta participació del 33,9% l'any 2008 fins al 41,4% l'any 2009. Aquest augment s'explica per l'empitjorament relatiu del saldo comercial dels productes de nivell tecnològic mitjà-alt i, sobretot, de nivell tecnològic mitjà-baix.

4. LES TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I LA COMUNICACIÓ (TIC)

- Catalunya té un bon equipament TIC en comparació amb Europa, amb l'excepció de l'accés a Internet.
- La connexió a banda ampla és la tecnologia que més ha crescut a les llars.
- S'alenteix l'augment de les persones que utilitzen Internet.
- Els homes utilitzen més l'ordinador que les dones, tret dels més joves.
- La fractura digital afecta les persones de més de 55 anys.
- Les empreses catalanes utilitzen més l'ordinador i Internet que les seves homònimes europees.
- Les TIC no estan tan esteses a les empreses petites.
- Els serveis electrònics de l'Administració i la salut s'utilitzen més a Catalunya que a la UE. No passa el mateix amb el comerç electrònic.
- Els productes més comprats a través d'Internet són els serveis de transport i allotjament per a viatges i les entrades d'espectacles.
- Creix el negoci de la venda per Internet.
- Els sectors manufacturer i de serveis productors de TIC tenen un pes reduït en l'economia catalana.

De les tecnologies de la informació i la comunicació analitzades, les que estan més presents a les llars catalanes són el telèfon mòbil (94,5%) i el telèfon fix (86,8%), seguides de l'ordinador (72,9%), l'accés a Internet (62,7%) i la connexió a banda ampla (60,4%). Aquest equipament supera el de les llars espanyoles i el de les llars de la UE-27 i de la zona euro en totes les tecnologies analitzades, a excepció de l'accés a Internet a les llars de la UE-27 i de la zona euro, que arriba al 65% i al 66%, respectivament.

La connexió a banda ampla és la tecnologia que més ha crescut a les llars dels quatre àmbits territorials analitzats, amb augments a l'entorn de 7 punts percentuals. En canvi, l'equipament en telèfon fix presenta lleugeres reduccions a Catalunya i a Espanya.

Les persones que han utilitzat Internet almenys un cop per setmana en els darrers tres mesos són 3.331.625 i representen el 60,7% de les persones entre 16 i 74 anys. Aquest percentatge és semblant al de la UE-27 (60,0%) i superior al d'Espanya (53,6%). Han augmentat el 2,6% respecte del 2008, la qual cosa significa un important alentiment amb relació al creixement

del l'any 2008, que va ser del 18,8%. La participació d'aquest col·lectiu en el del conjunt de l'Estat ha disminuït del 19,1% al 17,9%.

Els homes (64,1%) han utilitzat més Internet que les dones (57,4%) i això passa també a Espanya, amb unes intensitats d'ús inferiors, i a la UE-27, amb unes intensitats semblants a la dels homes i dones catalans.

Per trams d'edat, s'aprecia una disminució de l'ús d'Internet a mesura que avança l'edat. Es passa d'una intensitat màxima del 89,3% de les persones de 16 a 24 anys a una intensitat mínima del 17,8% de les persones de 65 a 74 anys. A Espanya i a la UE-27 també es dona aquesta característica però, a Espanya, la utilització d'Internet és inferior a la catalana en tots els trams d'edat, mentre que a la UE-27 destaca l'elevada intensitat d'ús del tram d'edat de les persones de 55 a 64 anys (41,0%). Aquesta escletxa amb la UE-27 indica que les polítiques per lluitar contra la bretxa digital no poden deixar de banda aquest segment poblacional. En canvi, l'escletxa desapareix en el tram d'edat més avançada.

La incorporació de la variable de gènere en l'anàlisi de l'ús d'Internet per trams d'edat identifica una intensitat d'ús dels homes superior a la de les dones, que augmenta amb l'edat, a excepció del tram més jove, en el qual el percentatge de dones que utilitzen Internet (92,3%) supera el dels homes (86,5%). Per tant, la bretxa a la qual es feia referència en el paràgraf anterior, que afectava les persones de 55 a 64 anys, se suavitzava en el cas dels homes (35,1%) i s'amplifica en el cas de les dones (18,8%).

Pel que fa a l'equipament TIC a les empreses, s'aprecia que l'ús de l'ordinador (99,2%) i l'accés a Internet (97,9%) s'han estès a gairebé la totalitat de les empreses. Les tecnologies menys esteses són la pàgina web (62,8%), la intranet (26,8%) i les xarxes externes (20,6%). El nivell d'equipament a Catalunya és superior al d'Espanya en totes les tecnologies analitzades però només supera el de la UE-27 en l'ús de l'ordinador i d'Internet. L'evolució que ha seguit l'ús d'algunes tecnologies de la informació i la comunicació a les empreses és de creixement moderat, a excepció de la pàgina web.

La situació de les empreses de 10 persones assalariades o menys manifesta una utilització bastant més reduïda en totes les tecnologies analitzades. La diferència més petita és de 26 punts percentuals en l'ús d'ordinadors i la diferència més gran és de 49 punts percentuals en la disponibilitat de pàgina web.

A Catalunya, l'any 2008, el 33,5% de les persones que han utilitzat Internet ho han fet per interactuar amb l'Administració pública. Aquest percentatge supera el d'Espanya (29,0%) i el de la UE-27 (28,0%).

Quant a les empreses, aquestes mostren un ús del govern electrònic (69,1%) més intensiu que les persones. L'ús de l'administració electrònica que fan les empreses catalanes és lleugerament superior al d'Espanya (64,0%) i similar al de la UE-27 (68,0%). Segons el propòsit de l'e-govern, destaca l'elevada interacció en la cerca d'informació i l'obtenció d'impresos, seguida de la tramesa de documents, la gestió electrònica completa i, en darrera posició, la licitació pública.

Augmenten de manera considerable els serveis d'Internet utilitzats per motius particulars per cercar informació sobre temes de salut, que passen de representar, l'any 2008, el 43,0% dels individus entre 16 i 74 anys que han utilitzat Internet en els darrers tres mesos, al 59,9% l'any 2009. A Espanya i a la UE-27 l'ús de l'e-salut per cercar informació és lleugerament inferior al de Catalunya i no presenta uns creixements tan alts.

Les dades de comerç electrònic han canviat a l'INE i a Eurostat. Amb els indicadors dels quals es disposa, s'aprecia que el percentatge de persones que compren (29,0%) i venen (8,6%) a través d'Internet augmenta, trencant la tendència de manteniment (en el cas de les compres) o de reducció (en el cas de les vendes) que va tenir lloc l'any 2008. També s'aprecia que l'ús de l'e-comerç a Catalunya és lleugerament superior al d'Espanya. Els registres de la UE-27, pel que fa a les persones que compren a través d'Internet, són superiors als de Catalunya.

Els productes més comprats a través d'Internet són els serveis de transport i allotjament per a viatges i les entrades d'espectacles, mentre que els menys comprats són els vídeos o música, els serveis financers i de telecomunicacions i les medecines. Respecte del patró de compra espanyol, s'aprecia, a Catalunya, una presència lleugerament inferior (5 punts percentuals) de llibres, revistes i similars i productes per a la llar. Respecte del patró de compra de la UE-27, també s'aprecia, a Catalunya, una presència inferior d'aquest tipus d'articles, a més a més de la roba o material esportiu i dels vídeos o música.

En l'àmbit empresarial, el percentatge sobre el volum de negoci de la venda per Internet de les empreses augmenta del 5,1% de l'any 2007 al 5,9% l'any 2008. La situació d'Espanya i de la UE-27 amb relació a aquest indicador es desconeix. El que sí que se sap és que el percentatge sobre el volum de negoci de la facturació de les empreses procedent del comerç electrònic és del 10,0% en el cas d'Espanya i del 13% en el cas de la UE-27.

La comparació internacional del pes de l'ocupació del sector manufacturer productor de TIC en el total de l'ocupació de l'economia revela una dimensió petita a Catalunya (0,24%), a molta distància del pes del sector en les economies capdavanteres com són el Japó (1,63%) o Finlàndia (1,31%). La tendència a la reducció de la participació relativa del sector en termes d'ocupació que s'observa a Catalunya, malgrat la contenció de l'any 2007, també es constata en la majoria dels països analitzats.

El pes del sector serveis en l'ocupació total de l'economia trenca l'any 2007 (2,23%) una tendència a la disminució que s'havia anat registrant almenys des de l'any 2003 (2,42%). Aquesta situació s'emmarca en una dinàmica internacional de millora del creixement del sector en l'ocupació total de l'economia a partir de la segona meitat de la dècada. En particular, la tendència que està seguint Catalunya és molt semblant a la de Bèlgica, Itàlia i Àustria. De tota manera, els nivells d'importància relativa del sector en l'ocupació total de l'economia estan a molta distància dels nivells de les economies capdavanteres com Finlàndia (3,67%), França (3,64%) i Luxemburg (3,64%).

III MERCAT DE TREBALL

1. ANÀLISI DEL MERCAT DE TREBALL

- Durant l'any 2009 la població ocupada de 16 a 64 anys ha retrocedit el 8,9%, i ha deixat la taxa d'atur en el 16,4%.
- La pèrdua de llocs de treball s'ha concentrat entre la població jove, masculina i estrangera, i sobre la població que treballava amb contracte temporal.
- El descens de l'ocupació ha estat més intens en la indústria i la construcció. La població no qualificada i la qualificada en activitats manuals han estat les que han patit una major davallada en l'ocupació.
- La situació de crisi ha fet créixer l'atur de llarga durada, que afecta el 35,3% de les persones desocupades.

L'any 2009 ha estat marcat per la intensa pèrdua d'ocupació a Catalunya, fet que ha deixat, de mitjana, una taxa d'ocupació del 64,8% (6,3 punts percentuals menys que l'any 2008) i una taxa d'atur del 16,4% (7,3 punts percentuals més que l'any 2008) entre la població de 16 a 64 anys. Així mateix, la població activa que s'ha ressentit de les dificultats de trobar feina, i la població en edat de treballar, han perdut el 0,4% en ambdós casos.

Per col·lectius, els més perjudicats per la conjuntura econòmica desfavorable durant el 2009 han estat els més joves, amb pèrdues de població ocupada del 26,4% entre els menors de 25 anys i del 13,9% entre els individus de 25 a 34 anys, molt per sobre del retrocés del 8,9% de la població ocupada a Catalunya. També destaca la pèrdua de població ocupada entre la població de nacionalitat estrangera (-16,6%) i entre la població masculina (-11,3%).

Així mateix, destaca el descens de població ocupada no qualificada (-15,9%) i de la població qualificada manual (-18,3%), en què s'ha concentrat la pèrdua de llocs de treball durant l'any 2009. També la població amb estudis de secundària o inferiors s'ha vist afectada més intensament per la pèrdua d'ocupació.

Sectorialment, la reducció de l'ocupació ha estat molt concentrada en la indústria i la construcció, que, tot i que agrupen només el 30% de la població ocupada, "produeixen" el 63,87% de la pèrdua de llocs de treball. Tanmateix, la davallada també ha estat important en algunes branques del sector serveis, com la intermediació financera i activitats immobiliàries o en la categoria d'altres serveis. Destaca, així mateix, l'augment de la població ocupada que treballa a l'Administració pública, educació i activitats sanitàries.

La temporalitat s'ha reduït de manera considerable fins a situar-se al 18,0% de mitjana l'any 2009 (3,3 punts percentuals menys que el 2008) a conseqüència de la major destrucció d'ocupació de la població ocupada amb contracte temporal (-23,0%). Cal ressaltar les diferències entre sector públic i sector privat pel que fa a la temporalitat. Així, si al sector privat la temporalitat ha disminuït 4,1 punts percentuals fins a situar-se al 16,8%, al sector públic s'ha incrementat 0,8 punts percentuals, i ha arribat al 24,7%. Això fa que la taxa de temporalitat del sector públic estigui cada cop més allunyada de la del sector privat.

La taxa d'atur s'ha situat, de mitjana, al 16,4%, si bé destaquen alguns col·lectius com ara els menors de 25 anys, amb un 37,1% d'atur; les persones de nacionalitat estrangera, amb una taxa del 29,1%, o el fet que la taxa d'atur masculina (17,2%) superi la femenina (15,3%).

L'atur de llarga durada s'ha incrementat també considerablement, i ha arribat al 35,3% de la població desocupada a finals de l'any 2009. Per llars, la concentració de l'atur ha estat també remarcable, amb més d'un 8,0% de les llars amb tots els seus membres actius en situació d'atur a finals del 2009.

2. POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ

- Una part del conjunt de mesures contra els efectes de la crisi econòmica s'ha adreçat a la lluita contra l'atur.
- En els pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2009 es destinen 580,4 milions d'euros a la política de foment de l'ocupació, un 39,3% més que l'any anterior.
- Gairebé el 40% de la despesa pressupostada a Catalunya en polítiques actives es concentra en accions incloses dins el Programa de qualificació professional (229,2 milions d'euros). Destaca també el pes de la despesa en promoció de l'ocupació (30,7%, 178,5 milions d'euros) i en polítiques d'igualtat en l'àmbit de l'ocupació (23%, 138,9 milions d'euros).
- Pel que fa a les prestacions d'atur, l'any 2009 la mitjana anual de persones beneficiàries de prestacions d'atur a Catalunya s'ha situat en 416.987 persones, gairebé el 55,8% més que l'any anterior.
- S'han destinat 5.675 milions d'euros a satisfer prestacions d'atur a Catalunya, el 57,6% més que l'any anterior.
- La taxa de cobertura de les prestacions d'atur s'ha situat en el 84,6%.
- El 55% de les persones beneficiàries de prestacions d'atur són homes.
- Per tipus de prestació, tot i que el 71,7% de les persones beneficiàries perceben una prestació contributiva, les que perceben una prestació assistencial han augmentat enguany el 84,3% respecte de l'any anterior.

Una part del conjunt de mesures contra els efectes de la crisi econòmica s'ha adreçat a la lluita contra l'atur. Així es reconeix tant en el Pacte mundial per a l'ocupació (OIT) com a escala europea, estatal i autonòmica.

En l'àmbit estatal, les mesures de lluita contra l'atur —algunes de les quals aprovades sense el suport total dels agents socials— s'afegeixen a les ja adoptades en el marc del Pla espanyol per a l'estímul de l'economia i l'ocupació, i s'han destinat a mantenir i fomentar l'ocupació i a augmentar la protecció de les persones aturades.

En l'àmbit de Catalunya, enguany cal destacar, com a resultat del diàleg entre el Govern i els agents socials, l'Acord de mesures per a l'ocupació juvenil a Catalunya 2009-2012 i els 30 compromisos per a l'ocupació, el teixit econòmic i el desenvolupament social de Catalunya. D'una banda, l'Acord recull la voluntat d'afavorir l'emancipació juvenil mitjançant la signatura d'un acord que tingui per objectiu reduir la precarietat, la temporalitat i la sinistra- lilitat dels joves en el mercat de treball. De l'altra, els 30 compromisos indiquen les prioritats polítiques, econòmiques i socials que marcaran l'esdevenir de la societat i l'economia catalanes durant la primera meitat del segle XXI, tot tenint com a full de ruta de la política socioeconòmica l'Acord estratègic.

Pel que fa a les polítiques actives, enguany s'ha produït un increment del 39,3% de la despesa pressupostada en polítiques actives a Catalunya, que arriba a 580,4 milions d'euros.

Gairebé el 40% de la despesa pressupostada a Catalunya en polítiques actives es concentra en accions incloses dins el Programa de qualificació professional (229,2 milions d'euros). Destaca també el pes de la despesa en promoció de l'ocupació (30,7%, 178,5 milions d'euros) i en polítiques d'igualtat en l'àmbit de l'ocupació (23%, 138,9 milions d'euros), i 3,4 milions d'euros en assessorament i intermediació, als quals caldria afegir l'increment d'orientadors laborals de les oficines de treball de la Generalitat (OTG).

Quant a les prestacions d'atur, l'any 2009 ha augmentat la tendència a l'alça que els darrers anys havia experimentat el nombre de persones beneficiàries de prestacions d'atur. Així, la mitjana de persones beneficiàries de prestacions d'atur a Catalunya ha augmentat gairebé el 55,8% respecte de l'any precedent i se situa en 416.987 persones. En l'àmbit estatal, l'augment de la mitjana anual de persones beneficiàries ha estat del 47,7% i ha arribat a 2.680.369 persones de mitjana anual.

La taxa de cobertura bruta de les prestacions d'atur s'ha situat en el 84,60% a Catalunya, superior al 75,43% d'Espanya i superior també a la registrada l'any anterior, del 83,94% i el 73,44%, respectivament.

El 55% de les persones beneficiàries de prestacions d'atur són homes, dada que es correspon amb el creixement més elevat de la desocupació entre els homes.

Per tipus de prestació, el 71,7% (299.141 persones) del total de persones beneficiàries d'una prestació d'atur a Catalunya reben una prestació contributiva. El 27,1% (113.054 persones)

perceben una prestació del nivell assistencial i la resta, la renda activa d'inserció (4.792 persones). Respecte de l'any passat, si bé les persones beneficiàries de prestacions contributives continuen tenint més pes, són les que perceben prestacions del nivell assistencial les que més han augmentat.

Pel que fa al total de persones beneficiàries de prestacions d'atur a Catalunya, el 42,9% són homes que reben una prestació contributiva, el 28,8% (120.176) dones que reben una prestació contributiva, el 14,6% (61.091) dones que reben una prestació assistencial i el 12,46% (51.964) homes que reben una prestació assistencial. Respecte de l'any anterior, l'augment més important ha estat entre els homes que perceben una prestació del nivell assistencial. Enguany cal destacar les persones beneficiàries del Programa temporal de protecció per desocupació i inserció. Al mes de desembre, 26.553 persones es beneficiaven d'aquesta prestació a Catalunya, el 62% de les quals són homes. El 83,5% de les persones beneficiàries d'aquest programa tenien més de 25 anys.

La mitjana anual de l'import mitjà brut de la prestació contributiva percebuda l'any 2009 és de 888,9 euros, aproximadament uns 30 euros menys que la mitjana de l'any anterior.

Pel que fa al període consumit en les prestacions contributives, el major nombre de beneficiaris es concentra en prestacions de durada curta, essent la mitjana de període consumit de 7 mesos, una mica superior a l'any anterior, que fou de 6 mesos i mig.

Quant a la causa d'accés a la prestació contributiva d'atur, el major pes (44%) el continuen tenint les persones que han accedit a la prestació per decisió empresarial d'extinció de la relació laboral sense necessitat que la persona treballadora impugni la decisió i aquelles que hi accedeixen per la finalització del contracte temporal (32,6%). Han guanyat un cert pes les prestacions causades per causes objectives, que han passat de representar el 5% al 8%, i les prestacions causades per expedients de regulació d'ocupació extintius, que han passat del 4% al 5,6%.

L'import mensual de les prestacions assistencials i de la renda activa d'inserció és del 80% de l'IPREM, és a dir, per al 2009, 421,79 euros.

Pel que fa al període consumit en les prestacions assistencials, el nombre mitjà de mesos consumit ha estat de 14,2. Per sexes, s'aprecia que el període és superior per a les dones (16,9 mesos), mentre que la mitjana consumida pels homes és d'11,1 mesos.

Amb referència a la causa d'accés a la prestació assistencial d'atur, les dades en l'àmbit estatal indiquen que haver esgotat el subsidi destinat a menors de 45 anys passa a ser la primera causa d'accés a aquesta prestació (31,2%), seguida del subsidi destinat a més grans de 52 anys (26,6%) i de la manca de cotitzacions suficients per accedir a una prestació contri-

butiva (18,3%). Sota la categoria “altres”, a partir del mes d’agost, s’inclouen les persones beneficiàries del Programa temporal de protecció per desocupació i inserció establert pel Reial decret llei 10/2009. Ateses les dades del mes de desembre del 2009, el 29% de les persones són beneficiàries del subsidi destinat a menors de 45 anys, el 22,6% s’agrupen sota la causa genèrica “altres” i el 20,5% són beneficiàries del subsidi per a més grans de 52 anys.

El Programa temporal de protecció per desocupació i inserció i l’augment del nombre de persones beneficiàries, especialment en el nivell contributiu, han provocat un augment de la despesa en prestacions d’atur. S’han destinat 5.675 milions d’euros a satisfer prestacions d’atur a Catalunya, el 57,6% més que l’any anterior. Aquest import ha representat el 18% de la despesa total en prestacions d’atur a escala estatal, que s’ha situat en 32.279 milions d’euros, el 47,5% més que l’any anterior, lluny dels 19.615 milions pressupostats inicialment per a l’any 2009.

Per tipus de prestació, el 87,6% de l’import de les prestacions d’atur s’ha destinat al pagament de prestacions contributives, l’11,9% a prestacions del nivell assistencial i la resta a la renda activa d’inserció.

3. RELACIONS LABORALS

3.1. NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA

- Durant l’any 2009 les negociacions de convenis han sofert un retard, atesa la influència de la situació de recessió econòmica. Per tal de desbloquejar la negociació col·lectiva, els agents socials han signat en l’àmbit estatal un document de compromís d’actuació sobre la negociació col·lectiva pendent de l’any 2009.
- L’any 2009 s’han subscrit 1.060 convenis col·lectius a Catalunya, segons les dades del Departament de Treball actualitzades en data 31 de març de 2010.
- Dels 1.418 convenis vigents a Catalunya, el 59,9% són d’àmbit provincial, segons les dades del Departament de Treball actualitzades en data 30 d’abril de 2010.
- El 93,7% del total dels acords tenen vigència plurianual.
- La jornada mitjana pactada l’any 2009 a Catalunya és de 1.743,4 hores. Pel que fa als convenis a tot l’Estat espanyol, la jornada anual pactada és 8,7 hores superior que a Catalunya.
- L’any 2009 s’ha pactat un nombre superior d’hores en els acords de vigència anual que en els de vigència plurianual, a diferència de l’any anterior.
- L’increment salarial pactat l’any 2009 ha estat del 2,42% i, un cop revisat, del 2,43%. Segons la naturalesa, els acords estatutaris tenen un increment salarial superior que la resta.

L’any 2009 els agents socials, atès el retard en les negociacions de convenis, han signat un document de compromís sobre la negociació col·lectiva pendent de l’any 2009, en el qual

les parts signants diferencien entre els conflictes relatius als convenis en vigor amb la revisió salarial pactada i els produïts en la negociació dels convenis pendents de renovació. D'altra banda, les confederacions empresarials i sindicals assumeixen el compromís d'iniciar, abans de finalitzar l'any, un procés de concertació d'un acord interconfederal, amb l'objectiu de restaurar el diàleg i pal·liar la conflictivitat.

Segons les dades del Departament de Treball, actualitzades en data 31 de març de 2010, durant l'any 2009 s'han subscrit 1.060 convenis col·lectius a Catalunya. D'acord amb la seva naturalesa, els que tenen més pes són els convenis col·lectius estatutaris, els quals representen el 91,1% del total dels acords col·lectius. Dins d'aquesta categoria, el 96,6% dels acords són estatutaris.

Pel que fa a l'àmbit de negociació, el 82,6% són acords d'empresa. No obstant això, i seguint amb la tendència dels anys anteriors, la major part d'empreses i de treballadors estan afectats per acords d'àmbit sectorial.

Segons el sector d'activitat econòmica, la major part dels acords, el 60,5%, pertanyen al sector serveis.

Si s'analitzen els acords segons el seu àmbit territorial, es manté la tendència dels anys anteriors, és a dir, Barcelona és la província amb un nombre més elevat d'acords i de persones treballadores afectades. En canvi, Lleida és la que en té un nombre menor.

A Catalunya, segons les dades facilitades pel Departament de Treball, actualitzades en data 30 d'abril de 2010, hi ha 1.418 convenis vigents. D'aquests convenis, el 59,9% són d'àmbit provincial, el 34,5% són d'àmbit estatal i la resta, el 5,6%, són d'àmbit autonòmic. Pel que fa al nombre d'empreses i persones treballadores afectades, els acords d'àmbit provincial són els que n'afecten un nombre més alt.

Quant a la vigència dels acords, el 93,7% del total dels acords tenen vigència plurianual. Pel que fa a les empreses i persones treballadores afectades, la major part, és a dir, el 96,8% del total d'empreses afectades i el 89,8% de persones treballadores afectades, estan subjectes a acords d'àmbit sectorial i vigència plurianual.

La jornada mitjana anual pactada l'any 2009 és de 1.743,4 hores l'any. Tal com succeïa els anys anteriors, el nombre d'hores pactades és superior en els acords d'àmbit sectorial que en els acords d'àmbit d'empresa. Pel que fa als convenis col·lectius a tot l'Estat espanyol, la jornada anual pactada és de 1.752,1 hores, en termes absoluts, 8,7 hores més que a Catalunya. Segons la naturalesa dels convenis, els acords de funcionaris d'àmbit d'empresa són els que pacten un nombre menor d'hores. En canvi, els acords extraestatutaris sectorials són els que pacten un nombre d'hores més alt. Si s'analitza la jornada tenint en compte la vigència dels acords col·lectius, l'any 2009 s'ha

pactat un nombre superior d'hores en els acords de vigència anual que en els de vigència plurianual, a diferència de l'any anterior. La diferència entre les hores pactades en els acords de vigència anual i els de vigència plurianual és menor en els acords sectorials que en els acords d'empresa.

L'increment salarial pactat l'any 2009 ha estat del 2,42% i, un cop revisat, del 2,43%. Atenent a la naturalesa dels acords, enguany els acords col·lectius estatutaris tenen un increment salarial del 2,42%, que és superior al dels acords extraestatutaris (1,72%), els acords de funcionaris (1,72%) i els acords mixtos EBEP (2%). En aquest aspecte s'observa un canvi de tendència respecte de l'any 2008, en què l'increment salarial pactat més elevat va ser el dels acords extraestatutaris. L'any 2009 el 37,8% dels acords d'empresa tenen clàusula automàtica i, dins d'aquesta categoria, els que tenen més pes són els que tenen clàusula retroactiva ja que representen el 84,9% dels acords d'empresa amb clàusula prevista. Pel que fa als acords d'àmbit sectorial, el 62,5% tenen clàusula automàtica i, en el 84,3% d'aquests, la clàusula és retroactiva.

3.2. LA CONFLICTIVITAT LABORAL

- L'any 2009 han disminuït el 54,5% les persones treballadores que han participat en una vaga, les jornades (-69,7%) i les hores no treballades (-70,1%), tot i que s'han dut a terme 138 vagues, 5 més que l'any 2008.
- Pel que fa als expedients de regulació d'ocupació, s'ha produït un increment del 422,2% respecte de l'any anterior. Els expedients amb un augment més significatiu han estat els que tenen com efecte la reducció de la jornada.
- 1.233 empreses han estat sotmeses al procediment concursal. Això suposa un augment del 97,1%. En tot l'Estat les dades són de 4.984 empreses i el 104,1%, respectivament. L'activitat econòmica principal de les empreses concursades és la construcció.
- En matèria de solució extrajudicial de conflictes, enguany destaca l'increment del 55,5% de les conciliacions individuals sense avenença, respecte de l'any 2008. L'any 2009 s'ha produït un augment del 14,7% respecte de les quantitats acordades l'any 2008.
- L'any 2009 es produeix un increment del 10,1% pel que fa als acomiadaments efectius.
- Les conciliacions col·lectives han augmentat el 22,4% respecte de l'any 2008, la qual cosa representa un canvi de tendència en relació amb l'any anterior.
- Quant a l'activitat del Tribunal Laboral de Catalunya, el nombre d'arbitratges ha implicat un decrement del 34,6% respecte de l'any 2008; en canvi, el nombre de conciliacions ha augmentat el 8,9%.
- El 81,9% de les conciliacions del Tribunal Laboral de Catalunya han estat tramitacions efectives.

L'any 2009, a Catalunya s'han dut a terme 138 vagues, cinc més que l'any 2008. No obstant això, s'ha produït un decrement del 54,5% pel que fa a les persones treballadores que hi han participat. Amb referència a les jornades i hores no treballades, s'ha produït un descens del 69,7% i del 70,1%, respectivament. Pel que fa als sectors d'activitat, s'ha produït un augment de les vagues en els sectors de l'agricultura, la indústria i els serveis i un decrement en el sector de

la construcció. L'índex d'incidència de les vagues⁸ l'any 2009 ha estat del 60,1%, la qual cosa representa un augment respecte de l'any 2008, que va ser del 50,9%. Quant a la finalització de les vagues, de les 138 vagues que s'han dut a terme, n'han acabat 135. Amb referència al resultat de les vagues, quatre han acabat amb acord, una amb manteniment total de la postura dels empresaris i 45 sense predomini de cap de les parts. D'altra banda, 85 vagues han acabat sense acord. Enguany no s'ha registrat cap tancament patronal a Catalunya.

Els motius de les vagues han estat els següents: 47 vagues s'han fet amb motiu de la presentació d'un expedient de regulació d'ocupació; 29 vagues, per impagament de salaris; 22 vagues s'han fet com a mesura de pressió en cas d'anunci de tancament patronal; 14 vagues, per incompliment d'acords o normes legals; 12 vagues han estat per causes d'organització o sistemes de treball. Les 14 vagues restants han estat motivades per altres causes laborals, com acomiadaments, sancions o altres mesures disciplinàries (5 vagues); les millores independents del conveni (3 vagues); altres mesures de política economicosocial (3 vagues); pressió per negativa a negociar un conveni (una vaga); pressió durant la negociació del conveni (una vaga), i interpretació de clàusules del conveni vigent (una vaga). En relació amb els motius de les vagues de l'any 2008, destaca un augment de 20 vagues causades per impagament de salaris, un increment de 13 vagues motivades per la presentació d'un expedient de regulació d'ocupació i un decrement de 8 vagues causades per la negativa a negociar un conveni.

Pel que fa als expedients de regulació d'ocupació, s'ha produït un increment molt significatiu, del 422,2%, respecte de l'any anterior. Quant al nombre de persones treballadores afectades per aquests, també s'ha produït un augment del 230,9%. Dels 3.565 expedients autoritzats, el 96,1% han estat pactats entre els representants de l'empresa i els representants dels treballadors. Els efectes que han tingut un increment més significatiu han estat els de reducció de la jornada (el 885,7% més respecte de l'any anterior). En relació amb els motius que s'han al·legat per presentar els expedients autoritzats, es constata un augment respecte de l'any anterior de les causes derivades de la producció. Si s'analitzen els expedients segons l'àmbit territorial, el 84,7% de les persones afectades pels expedients pertanyen a la província de Barcelona.

1.233 empreses han estat sotmeses al procediment concursal. Això suposa un augment del 97,1%. En tot l'Estat les dades són de 4.984 empreses i el 104,1%, respectivament. Pel que fa a la naturalesa jurídica de les empreses concursades, el 72,4% són societats de responsabilitat limitada. Amb referència a l'activitat econòmica principal de l'empresa, cal destacar les empreses del sector de la construcció (358 empreses concursades).

8. L'índex d'incidència és el quocient entre els treballadors participants i la plantilla convocada (o treballadors convocats a la vaga) multiplicada per 100.

En matèria de solució extrajudicial de conflictes, les conciliacions individuals han augmentat el 33,1% respecte de l'any 2008. Quant a la forma d'acabament de les conciliacions, seguint la tendència de l'any anterior, el percentatge més elevat sobre el total, el 43,1%, correspon a conciliacions intentades sense efecte, és a dir, aquelles que es produeixen quan no apareix la part o les parts demandades. El 37% de les conciliacions individuals per acomiadament acaben amb avinença, la qual cosa representa un decrement de 5,7 punts percentuals respecte de l'any anterior. Enguany destaca un increment del 55,5% de les conciliacions individuals sense avinença, respecte de l'any 2008. En relació amb les quantitats acordades en les conciliacions individuals, l'any 2009 s'ha produït un increment del 14,7% respecte de les quantitats acordades l'any 2008.

Pel que fa a les conciliacions individuals per motiu d'acomiadament, el 36,2% s'han convertit en acomiadaments efectius en el mateix acte de la conciliació. Contràriament a la tendència observada en els anys anteriors, l'any 2009 es produeix un increment dels acomiadaments efectius (del 10,1%), la qual cosa podria ser atribuïda a la conjuntura econòmica.

Amb referència a les conciliacions col·lectives, s'ha produït un augment del 22,4% respecte de l'any 2008, la qual cosa representa un canvi de la tendència observada l'any anterior. Les empreses i persones treballadores afectades també han augmentat respecte de l'any anterior, el 27,9% i el 41,9%, respectivament. Pel que fa a la forma d'acabament, el 72,3% de les conciliacions col·lectives acaben sense avinença entre les parts.

Quant a les mediacions dutes a terme a Catalunya durant l'any 2009, n'hi ha hagut 553, la qual cosa significa un augment del 4,7% respecte de l'any anterior. La major part de les mediacions, el 51,4%, s'han dut a terme com a conseqüència de la convocatòria d'una vaga.

Pel que fa a l'activitat del Tribunal Laboral de Catalunya, el nombre d'expedients ha augmentat el 7,7% respecte de l'any 2008. L'any 2009 s'ha produït un decrement del 14,9% de les empreses afectades respecte de l'any 2008. En canvi, el percentatge de persones afectades pels expedients ha augmentat el 83,2%. D'aquests expedients, el 98,3% han estat conciliacions i la resta, l'1,7%, arbitratges. El nombre d'arbitratges ha implicat un decrement del 34,6% respecte de l'any 2008; en canvi, el nombre de conciliacions ha augmentat el 8,9%. Amb referència al resultat de les conciliacions, el 81,9% han estat tramitacions efectives.

4. SEGURETAT LABORAL I SALUT

- Disminueix el 12,1% el nombre d'accidents laborals a Catalunya.
- El nombre d'accidents laborals amb baixa és de 113.067, el 23,6% menys que l'any 2008.
- El nombre d'accidents laborals sense baixa és de 150.212 i es distribueix entre sectors econòmics de manera semblant als accidents laborals amb baixa.
- L'índex d'incidència dels accidents laborals amb baixa disminueix (-18,2%). Malgrat tot, s'observa un repunt dels accidents mortals (9%).
- Els accidents *in itinere* han estat 15.604, el 83,9% dels quals es concentren a la província de Barcelona.
- En termes relatius, la sinistralitat afecta en major mesura les persones que tenen contractes eventuais.
- Els serveis són el sector amb més accidents registrats però la construcció presenta un risc més elevat d'accidentalitat.
- La Inspecció de Treball ha fet 34.492 actuacions i 1.138 actes d'infracció en matèria de seguretat i salut laboral de gener a setembre del 2009.
- El Govern de la Generalitat crea el registre de les empreses sancionades per infraccions molt greus en matèria de prevenció de riscos laborals i en publica els resultats.
- L'Estratègia espanyola de seguretat i salut en el treball actuarà sobre les condicions de seguretat en el sector de la construcció.

El nombre d'accidents laborals a Catalunya mostra un lleuger descens en contrast amb les dades registrades al 2008. En conjunt, el nombre d'accidents, en jornada laboral i *in itinere* (aquells que tenen lloc a l'anada o la tornada del centre de treball o a l'inici o la fi de la jornada), han baixat el 12,1%. Aquest descens adquireix més força si es té en compte que el nombre de persones ocupades de 16 a 64 anys el 2009 ha disminuït el 8,9% segons les dades de l'EPA.

Els accidents laborals amb baixa han estat 113.067 i han disminuït el 23,6% respecte de l'any 2008 (34.852 accidents menys). Pel que fa a l'índex d'incidència dels accidents laborals⁹ amb baixa, s'observa una reducció del 18,2%, que continua la tendència a la baixa registrada en els darrers anys. Atenent a la gravetat, té lloc un repunt (9,0%) de l'índex d'incidència dels accidents mortals però ha baixat l'índex dels accidents lleus (-18,2%) i, especialment, el dels accidents greus (-24,7%).

L'accidentalitat dels homes és més elevada que la de les dones. Les dades mostren que són els homes els que han patit el 71,6% dels accidents en jornada laboral amb baixa (81.001 accidents patits pels homes enfront dels 32.066 patits per les dones). Aquesta accidentalitat

9. L'índex d'incidència indica el nombre d'accidents per cada 100.000 treballadors exposats amb les contingències professionals cobertes (afiliats a la Seguretat Social: s'hi inclou el règim general, el règim especial de la mineria i el carbó, el règim especial del mar, el règim especial agrari i els afiliats al règim especial de treballadors autònoms amb les contingències cobertes).

més gran dels homes no guarda una relació directa amb la seva participació en el mercat de treball, on el 52,1% de les persones ocupades assalariades són homes. Malgrat l'equilibri en la població ocupada, cal tenir en compte que l'exposició a riscos que poden ocasionar accidents físics és més elevada en alguns sectors o branques econòmiques en les quals els homes estan representats en major mesura, com ara la construcció, sector molt masculinitzat on el percentatge de dones ocupades és del 9,9%. Aquest desequilibri de l'accidentalitat entre els dos gèneres es fa més evident a mesura que el nivell de gravetat s'incrementa.

Atenent al tipus de contracte, la sinistralitat afecta en major mesura les persones que tenen contractes fixos. Del total d'accidents en jornada laboral amb baixa, el 71,6% són patits per persones que tenen un contracte fix (80.942 accidents). Aquesta proporció més elevada es manté en qualsevol dels nivells de gravetat.

La major incidència de la sinistralitat entre el col·lectiu de persones amb contracte fix és lògica, atès que al 2009, segons dades de l'EPA, el 83,1% de la població ocupada assalariada té aquest tipus de contracte. El 16,9% restant tenen un contracte eventual, però és rellevant que el 27,4% del total d'accidents es produeix en aquest col·lectiu (30.998 accidents).

Cal destacar que el percentatge més elevat d'accidents laborals amb baixa és degut a sobreesforç físic, trauma psíquic, radiacions, soroll, llum o pressió. Si a aquest conjunt de causes s'afegeixen la de xoc o cop contra un objecte mòbil o immòbil, i la de contacte amb "agent material" tallant, punxant o dur, s'obtenen les quatre possibles formes o contactes que ocasionen el 85,1% dels accidents a Catalunya. Aquestes causes són similars a les registrades al conjunt de l'Estat espanyol, on assoleixen el 86,5% dels accidents. Tot i així, a Espanya el xoc o cop contra objecte immòbil és més freqüent i implica el 23,9% dels accidents, mentre que la causa provocada per sobreesforç físic, trauma psíquic, radiació, soroll, llum i pressió es redueix fins al 38,6%, i la de xoc o cop contra un objecte mòbil fins al 14,1%.

Les causes més freqüents dels accidents mortals a Catalunya segons el Departament de Treball¹⁰ són les naturals (vessaments cerebrals i infarts, etc.) i les traumàtiques (caigudes en alçada, cops, colgaments, contactes amb corrent elèctric, etc.), que assoleixen el 43,9% i el 43,0% dels accidents, respectivament (47 i 46 accidents). Els accidents mortals de trànsit constitueixen el 13,1% dels sinistres (14 accidents).

Un fet rellevant té lloc en els accidents de trànsit, que mostren una progressió a la baixa molt marcada els darrers anys. Així, si al 2006 es van produir 36 accidents mortals de trànsit que constituïren el 25,2% dels accidents, enguany la xifra ha descendit fins al 13,1%.

10. Són les úniques dades publicades sobre les causes dels accidents a Catalunya segons els registres del Departament de Treball analitzats en aquest apartat. Segons nota de premsa del mateix Departament de Treball de 8 de febrer de 2010.

Els serveis són el sector amb el nombre més alt d'accidents registrats per a tots els nivells de gravetat (61.815 en total; 61.393 de lleus, 365 de greus i 57 de mortals). Els segueix la indústria (29.488 accidents totals; 29.259 de lleus, 209 de greus i 20 de mortals), encara que la construcció supera aquest sector en accidents greus i mortals (19.730 accidents totals; 19.488 de lleus, 214 de greus i 28 de mortals). L'agricultura és el sector que registra menys accidents en jornada de treball amb baixa (2.034 accidents totals; 2.003 de lleus, 29 de greus i 2 de mortals).

De totes maneres, l'estudi dels índexs d'incidència permet observar amb detall que la construcció presenta un risc més alt de patir un accident, amb uns índexs (9.141,3) que mostren valors quasi tres vegades per sobre dels observats als serveis (3.317,3). La indústria (6.240,0) es manté en segon lloc. L'agricultura (4.239,7), en darrer terme en nombre d'accidents, se situa en tercer lloc quan s'estudien els índexs d'incidència.

Amb referència als accidents en jornada laboral sense baixa a Catalunya, aquests han estat 150.212, xifra que suposa un descens respecte al 2008 del 0,6% (928 accidents menys). La proporcionalitat dels accidents entre els sectors econòmics és molt similar a la que s'observa en els accidents amb baixa. En aquest cas, el 54,8% s'han produït als serveis, el 28,7% a la indústria, el 15,4% a la construcció i l'1,1% a l'agricultura.

Finalment, el nombre d'accidents *in itinere* a Catalunya ha disminuït lleugerament, el 13,7% (2.531 accidents menys). En total s'han registrat 16.007 accidents, dels quals 15.604 han estat lleus, 353 greus i 50 mortals. Percentualment, respecte al 2008 la davallada més intensa i important ha estat la dels accidents lleus, que han baixat el 13,9%, seguits dels accidents greus, que han disminuït el 5,4%. Per contra, els accidents mortals han sofert un increment del 31,6% (12 accidents més). En nombres absoluts destaca el descens de 2.523 accidents lleus menys. Per demarcacions territorials, el 83,9% dels accidents *in itinere* es concentren a Barcelona, el 6,7% a Girona, el 5,9% a Tarragona i el 3,4% a Lleida. Barcelona ha registrat 13.432 accidents (13.112 de lleus, 291 de greus i 29 de mortals); Girona, 1.075 (1.045, 18 i 12, respectivament); Lleida, 548 (535, 9 i 4), i Tarragona, 952 (912, 35 i 5).

Pel que fa a les malalties professionals, el nombre de notificacions realitzades a Catalunya l'any 2009, segons les dades registrades mitjançant el sistema CEPROSS, arriba a 3.650. Aquesta xifra suposa el 21,7% de les notificacions realitzades a l'Estat espanyol. Del total de notificacions fetes, el 66,0% han estat notificacions amb baixa, dada que implica una lleu reducció de les baixes respecte a l'any precedent quan aquestes representaven el 67%.

Tot i seguint la seva tramitació, al 2009 s'han tancat 2.451 notificacions com a malalties professionals (el 24,9% del total d'Espanya).

Les malalties professionals més comunes a Espanya, el 78,5%, són causades per agents físics i especialment estan provocades per postures forçades i moviments repetitius en el treball (el 77,4% en els homes i el 79,9% en les dones). Tot i que no es disposa de dades desagregades per a Catalunya, cal suposar que les causes de les malalties professionals no estan gaire allunyades de les registrades en tot l'Estat espanyol, i més si es considera que una de cada quatre notificacions tancades s'ha fet a Catalunya.

Al llarg del 2009 les empreses que han superat els límits de sinistralitat a Espanya han estat 164 (220 al 2008), 36 de les quals són empreses de Catalunya. Tal com s'ha esmentat, aquestes 164 empreses superen els límits establerts, i només representen l'1,8% de les empreses amb alguna malaltia professional.

Les activitats econòmiques amb major nombre d'empreses amb un risc més elevat de superar els límits establerts al sistema d'alerta a Catalunya són: les activitats hospitalàries (13 de les 36 empreses de Catalunya), processament i conserves càrnies (3), manteniment i reparació de vehicles (2), comerç al detall en establiments no especialitzats (2) i activitats de medicina general (2). Aquestes cinc activitats econòmiques concentren el 61,1% de les empreses considerades al sistema d'alerta.

A Catalunya la primera mesura presa pel Govern, que va inaugurar les actuacions de vigilància i control de la seguretat i salut laboral l'any 2009, va ser l'aprovació de la creació d'un registre d'empreses sancionades per infraccions molt greus en matèria de prevenció de riscos laborals, a través del qual es faran públics els noms de les empreses que cometin infraccions molt greus en la prevenció de riscos per als seus treballadors i treballadores. Aquesta llista, publicada al DOGC i al web del Departament de Treball, ha registrat al mes de desembre les dades de quatre empreses sancionades i a les quals s'han imposat multes de fins a 120.020 euros.

A escala estatal, en l'àrea de prevenció de riscos laborals del Pla integrat d'actuació per a l'any 2009 de la Inspecció de Treball i Seguretat Social (ITSS), s'ha previst prioritzar els objectius i les línies d'actuació fixades a l'Estratègia espanyola de seguretat i salut en el treball 2007-2012. En particular, les mesures s'orienten a actuar sobre les condicions de seguretat en el sector de la construcció, atès el seu pes en la sinistralitat total, especialment en aquella que té un caràcter més greu.

Les actuacions de la Inspecció de Treball realitzades a Catalunya en l'àrea de seguretat i salut laboral han estat 34.492 entre els mesos de gener i setembre del 2009 (darrera dada disponible). Aquestes actuacions suposen el 12,8% de les realitzades arreu d'Espanya, tot i que el nombre de treballadors i treballadores afectats arriba al 34,2% i el nombre de recàrrecs al 29,8% del total de l'Estat.

En aquest mateix període el nombre d'infraccions en acta ha estat de 3.076, xifra lleugerament inferior a la registrada l'any precedent en els mesos de referència, però cal tenir en compte que una mateixa acta d'infracció pot contenir una o més infraccions acumulades. Les actuacions en matèria de seguretat i salut laboral realitzades signifiquen el 37,0% del total d'actuacions de la Inspecció de Treball a Catalunya, si bé el nombre de treballadors i treballadores afectats arriba al 52,1%.

IV SITUACIÓ DEL TREBALL AUTÒNOM A CATALUNYA

1. MARC NORMATIU

Entre el conjunt de mesures aprovades enguany per fer front als efectes de la crisi econòmica, n'hi ha que s'han adreçat específicament a les persones treballadores autònomes.

Entre aquestes mesures, destaquen l'augment, fins al 80%, del límit de pagament únic de la prestació d'atur destinada a inversió per a les persones joves fins a 30 anys i les dones fins a 35 anys que iniciïn una activitat com a persones treballadores autònomes; l'establiment d'una bonificació de les quotes de la Seguretat Social per afavorir que els treballadors autònoms contractin indefinidament el seu primer treballador o treballadora, i l'eliminació del límit d'edat per a la contractació, per part de les persones treballadores autònomes, dels fills o filles que tinguin dificultats especials d'inserció laboral. Destaquen també les mesures per pal·liar les dificultats de liquiditat de les persones treballadores autònomes i les petites i mitjanes empreses; l'elevació del límit exempt de l'obligació d'aportar garantia a les sol·licituds d'ajornament o fraccionament d'impostos, i la facilitació del rescat dels plans de pensions.

D'altra banda, en desplegament de la Llei de l'Estatut del treball autònom (LETA), s'ha aprovat la normativa que regula el contracte de les persones treballadores autònomes dependents i que crea el Registre estatal d'associacions professionals de treballadors autònoms i regula el procediment per a la inscripció de les associacions professionals de treballadors autònoms en l'àmbit estatal.

Enguany, en l'àmbit estatal, ha continuat la tramitació de la regulació de la prestació per cessament involuntari de l'activitat dels treballadors autònoms. En aquesta línia, un dels 30 compromisos per a l'ocupació, el teixit econòmic i el desenvolupament social de Catalunya acordats entre el Govern de la Generalitat de Catalunya i els agents socials és l'establiment d'un ajut temporal per a treballadors autònoms.

2. ANÀLISI DEL TREBALL AUTÒNOM SEGONS TIPOLOGIES I SECTORS D'ACTIVITAT

- El nombre de persones que treballen per compte propi s'ha reduït el 10,1%.
- Aquest descens s'ha produït sobretot en el sector de la construcció i a la indústria i ha afectat més els homes que les dones.
- Aquest canvi de conjuntura no ha modificat la tendència dels darrers anys: la dona i els treballadors qualificats han augmentat el seu pes dins del treball autònom.
- La qualificació més alta de l'ocupació femenina, unida a la seva especialització sectorial, ha fet que la dona hagi mostrat un millor comportament dins del treball autònom.

L'any 2009, l'EPA estima el nombre de persones que treballaven per compte propi a Catalunya en 523.948, el 10,1% menys que un any abans. Aquesta davallada s'ha produït sobretot pel descens del nombre d'autònoms que treballen als sectors de la construcció i la indústria. El nombre d'autònoms que treballen al sector serveis no ha minvat tant. Aquesta distribució de les pèrdues sectorials del treball autònom pot explicar també el fet que hagin estat molts més els homes que les dones els qui han abandonat l'activitat.

El canvi de cicle, a banda de contribuir a la reducció del nombre de persones del col·lectiu, no ha modificat el fet que cada cop hi hagi una proporció més alta d'empresaris amb assalariats, que són els que millor han aguantat de moment la conjuntura adversa. Tampoc ha frenat l'augment dels professionals lliberals, directius, tècnics i professionals científics i intel·lectuals. De fet, aquestes ocupacions de més qualificació són les úniques en les quals ha augmentat el treball autònom. D'altra banda, aquestes ocupacions mostren també, de manera indirecta, el perfil formatiu del nou autònom, que, tal com havia succeït fins ara, esdevé cada cop més una persona amb estudis superiors. Aquesta darrera asseveració és sobretot certa en el cas de la dona, que s'incorpora amb un perfil formatiu cada cop més alt i en ocupacions més qualificades. Aquest últim factor, que també s'ha observat aquests darrers anys, explica el millor comportament de l'ocupació femenina en aquests moments, atès que es tracta de dones cada cop més ben formades. De fet, el nombre de dones amb estudis superiors ha augmentat dins del col·lectiu.

3. ANÀLISI DEL TREBALL AUTÒNOM REGISTRAT A LA SEGURETAT SOCIAL SEGONS TIPOLOGIES I SECTORS

- El nombre de persones registrades a la Seguretat Social que treballen per compte propi a finals del 2009 és de 550.123, la qual cosa suposa un descens del 5,3%.
- Entre els autònoms afiliats cada vegada hi ha més dones, més persones que es dediquen al sector serveis i la mitjana d'edat és cada cop més alta.
- La majoria dels afiliats treballen al sector serveis, són sobretot homes entre 41 i 54 anys, amb més de cinc anys d'experiència i que cotitzen per la base mínima.

A finals de l'any 2009, el nombre de persones que cotitzaven a la Seguretat Social i que treballaven per compte propi era de 550.123, de les quals 549.560, una proporció molt alta, cotitzaven en el règim especial de treballadors autònoms (RETA). Aquest col·lectiu ha disminuït el 5,3% respecte de l'any anterior. Aquests resultats són un reflex de la situació actual de crisi econòmica.

De l'anàlisi del col·lectiu d'autònoms pròpiament dits, en podem extreure el perfil modal del col·lectiu. L'any 2009 aquest perfil es correspon amb el d'un col·lectiu de persones que majoritàriament treballen al sector serveis (72,4%), que són sobretot homes (67,5%), que desenvolupen la seva activitat sense assalariats a càrrec (82,1%), que no practiquen cap altra activitat per compte d'altri (95,1%), d'una franja d'edat entre els 40 i els 54 anys (43,1%), majoritàriament de nacionalitat espanyola (92,8%), amb més de cinc anys d'experiència al seu negoci (61%) i que cotitzen principalment per la base mínima (80%).

La tendència marcada per les variacions interanuals del nombre d'autònoms pròpiament dits apunten a una presència cada cop més important de la dona en el col·lectiu, així com de persones que treballen en el sector serveis. També es pot deduir, a partir de l'anàlisi de la distribució per edats, un progressiu envelliment del col·lectiu.

4. LA PROTECCIÓ SOCIAL DEL TREBALL AUTÒNOM

- L'any 2009 l'afiliació al RETA disminueix de manera important, el 5,3%.
- El 31 de desembre de 2009 a Catalunya es perceben un total de 279.896 pensions contributives en el marc del RETA, l'1,6% més que l'any anterior.
- Respecte a Espanya, suposen el 15,2% de les pensions percebudes en el marc del RETA i el 3,2% del total de pensions contributives del sistema de la Seguretat Social.
- Les pensions del RETA representen el 18,2% del total de pensions contributives percebudes a Catalunya l'any 2009, un percentatge lleugerament superior al de l'any 2008, en què van significar el 17,4%.
- El 64,6% de les pensions en el marc del RETA són de jubilació.
- El 58,1% de les persones beneficiàries són dones i les seves pensions són més baixes.
- La majoria de les pensions d'incapacitat i jubilació són percebudes per homes i les de viduïtat i en favor de familiars per dones, com a conseqüència de la seva diferent relació amb el mercat de treball.
- La quantia mitjana de les pensions del RETA és inferior en 25 euros a l'indicador de renda de suficiència de Catalunya i a l'import mitjà de les pensions percebudes en el conjunt del sistema de la Seguretat Social.

El nombre de persones afiliades al règim especial de treballadors autònoms (RETA) va créixer entre els anys 2005 i 2008, però l'any 2009 s'observa una davallada important de l'afiliació en aquest règim (el 5,3% respecte de l'any anterior). L'afiliació al règim especial del mar per compte propi (REM) s'ha reduït al llarg dels darrers cinc anys (2005-2009). I també ha disminuït l'afiliació al règim especial agrari per compte propi (REA) fins a la seva integració al RETA l'1 de gener del 2008.

L'afiliació al RETA representa el 17,6% del total de les persones afiliades a Catalunya. El percentatge de persones afiliades al REM per compte propi és del 0,02% respecte al total de l'afiliació.

L'any 2009 s'ha incrementat el nombre de pensions percebudes en el marc del RETA, seguint la tendència d'anys anteriors. La majoria d'aquestes pensions són de jubilació (el 64,6%). La majoria de les persones beneficiàries són dones (el 58,1%). Les pensions de viduïtat i en favor de familiars predominen entre les dones, i les de jubilació i incapacitat entre els homes, com a conseqüència de la seva diferent relació amb el mercat de treball.

La quantia mitjana de les pensions del RETA l'any 2009 és de 538,55 euros mensuals, el 5,2% més que la mitjana de l'any 2008. Aquest import és inferior al de l'indicador de renda de suficiència de Catalunya, fixat en 563,49 euros per a l'any 2009. L'import mitjà de la pensió del RETA és més baix quan la persona beneficiària és una dona que quan és un home. Aquest import és inferior a l'import mitjà de les pensions percebudes en el conjunt del sistema de la Seguretat Social.

5. FOMENT DE L'ACTIVITAT EMPRENEDORA

Des de les diferents administracions es duen a terme mesures de foment de l'activitat empenedora:

- El nombre de persones que han capitalitzat l'atur a Catalunya baixa el 3,4% en relació amb l'any anterior, malgrat que el nombre potencial de persones que podien fer-ho puja el 47%.
- L'ICO ha subvencionat 420 operacions d'ajuts als autònoms, el 38,2% més que l'any anterior, amb més de 13 milions d'euros, el 13,7% més que el 2008.
- Les principals mesures d'àmbit estatal són la capitalització de la prestació d'atur i els préstecs per a empenedors que facilita l'ICO.
- En l'àmbit autonòmic cal destacar el Pla Inicia: per a la creació d'empreses, així com les subvencions destinades a diferents activitats: a les iniciatives I+O, a les actuacions dels ens locals de foment de l'empenedoria i les adreçades a canalitzar les iniciatives empenedores a través de l'economia cooperativa.

La iniciativa empenedora com a via de creació d'ocupació i reducció de l'atur s'ha fomentat des de diferents institucions, tot i que en l'actual context les mesures endegades no han estat suficients per incrementar l'ocupació per compte propi, tal com s'ha constatat en aquest capítol.

En l'àmbit estatal, una de les principals mesures és la capitalització de la prestació d'atur contributiva, la normativa de la qual s'ha modificat per facilitar-ne l'accés a les persones joves i les dones. Tot i aquesta modificació i l'augment de les persones que perceben una prestació d'atur contributiva (el 47% més a Catalunya respecte el 2008), no s'ha incrementat el nombre de persones que capitalitzen la prestació, sinó que han decrescut (el 3,4%). Aquesta davallada trenca la tendència creixent del nombre de capitalitzacions registrada els darrers anys.

Una altra mesura estatal que cal destacar són les línies d'ajuts que convoca l'Institut de Crèdit Oficial, com ara la línia "Empenedors", destinada a finançar en condicions preferents la creació de noves empreses o l'inici de noves activitats professionals per part d'autònoms. L'any 2009 s'han subvencionat 420 operacions (el 38,2% més que el 2008). L'import total del préstec atorgat és de 13.249.115,6 euros (el 13,7% més que el 2008) i suposa una inversió total de 20.442.698,6 euros (que significa un increment del 14,4%).

A escala autonòmica, cal destacar el Pla Inicia: per a la creació d'empreses, endegat pel Departament de Treball a mitjan 2008. Una de les principals mesures d'aquest pla és la Xarxa Inicia, en què 174 entitats i 400 tècnics i tècniques han proporcionat formació i assessorament a unes 35.000 persones durant el 2009 i han promogut la creació i consolidació de 5.527 empreses a Catalunya.

Altres iniciatives autonòmiques són les subvencions a les iniciatives I+O, que arriben fins a 1.323.695 euros, el 26,3% menys que l'any anterior, i que han permès crear 223 llocs de treball (mentre que el 2008 se'n van crear 284), així com les subvencions per finançar iniciatives emprenedores amb el suport dels ens locals (per un import total de 5.233.015,7 euros) i les previstes en el marc de la línia de suport a l'economia cooperativa, que van ser de 2.838.926 euros, quantia que representa més de la meitat de l'import destinat al foment de l'economia cooperativa (el 53%), fet que reflecteix la relació existent entre la iniciativa emprenedora i l'economia cooperativa.

V CONDICIONS DE VIDA

1. DINÀMICA DEMOGRÀFICA

- L'1 de gener de 2009 la població catalana és de 7.425.420 persones, amb 111.342 més que l'any anterior, fet que suposa un creixement de l'1,5%.
- L'estructura per edats reflecteix una població envellida, atès que el 16,3% de la població té més de 65 anys enfront del 15% que té menys de 15 anys.
- La població estrangera és d'1.189.279 persones, el 15,9% del total de la població. L'increment de població de nacionalitat estrangera en 85.498 individus suposa una xifra clarament menor que l'any anterior.
- D'aquesta població estrangera, el 25,8% són persones d'origen comunitari i el 74,2% són persones extracomunitàries.
- Continua la davallada del nombre de nuls, separacions i divorcis, a causa de la conjuntura econòmica.
- Es constata una major presència de noves formes familiars a la societat catalana.
- La població catalana resident a l'estranger arriba a 144.002 persones.
- Cal destacar dues iniciatives públiques en relació amb la immigració: la nova Llei d'estrangeria i el Pla de ciutadania i immigració 2009-2012.

La població de Catalunya en data 1 de gener de 2009, segons el padró continu d'habitants, és de 7.475.420 persones. El 15,9% de la població catalana és de nacionalitat estrangera, gairebé un punt percentual més que el 2008. Aquest col·lectiu constitueix el 21,1% de les persones estrangeres residents a Espanya.

En comparació amb l'any passat, l'increment de la població, en termes absoluts, ha estat de 111.342 persones; d'aquestes, 85.489 són de nacionalitat estrangera. Aquesta xifra d'increment de població estrangera, de tota manera, és força menor que el creixement que es va produir entre els anys 2007 i 2008 (131.283).

El 50,3% de la població resident són dones, percentatge que va de menys a més a mesura que s'avança en l'edat. L'estructura per edats reflecteix una població envellida. Una dada indicativa d'aquest fet és que el 16,3% de la població té més de 65 anys enfront del 15% que té menys de 15 anys. Tot i que l'índex d'envelliment¹¹ ha anat disminuint des del 2001, en gran part gràcies al contingent de persones estrangeres amb edats més joves que han anat arribant

11. Població de 65 anys i més per 100 habitants de menys de 15 anys.

durant els darrers anys, en canvi, l'índex de sobreenvelliment no ha deixat de créixer (població de 85 anys i més per 100 habitants de 65 anys i més).

En el moviment natural de la població es detecta un creixement del nombre de naixements —89.024 el 2008—, amb xifres similars a les que hi havia a finals dels anys setanta. Tot i així, la pauta de fecunditat continua molt per sota de la registrada aleshores, encara que la seva evolució és positiva. Així, el 2008, el nombre mitjà de fills per dona era d'1,54, lluny dels 2,1 fills de 1979. La contribució de les dones estrangeres al creixement del nombre de naixements és molt rellevant, atès que gairebé 3 de cada 10 nadons té mare estrangera. És també significativa la davallada del nombre d'adopcions a Catalunya: s'ha passat de les 1.502 adopcions internacionals del 2004 a les 826 fetes el 2008. Si bé les adopcions nacionals sí que han crescut, la seva magnitud encara no és gaire rellevant si ho comparem amb les internacionals.

Probablement a causa de la conjuntura econòmica, des del 2007 es detecta una davallada important del nombre de nul·litats, separacions i divorcis. L'any 2008 la xifra era de 21.913, gairebé 3.900 procediments menys respecte de l'any anterior, i 5.500 menys respecte del 2006.

En la Memòria d'enguany s'han analitzat dades en relació amb les llars i famílies provinents de l'Enquesta demogràfica de Catalunya realitzada el 2007. Segons l'enquesta, al territori català, al 2007 hi havia gairebé 2,8 milions de llars amb una dimensió mitjana de 2,6 persones per llar. Les llars amb 2 persones representen el 33,4% del total; amb 3 persones, el 23,2%, i amb 2, el 23,9%. Les llars unipersonals absorbeixen el 19,5% del total.

L'enquesta posa de manifest la presència significativa de noves formes familiars a la societat catalana. Així, les famílies reconstituïdes —formades per una parella, casada o no, i amb almenys un fill nascut d'una unió precedent— representen el 6,2% del conjunt de parelles/matrimonis amb fills. Les famílies monoparentals absorbeixen el 8,7% de les llars, percentatge que s'eleva fins al 18,2% si es prenen com a referència les llars compostes per nuclis amb fills.

Enguany és el primer any que es troben disponibles les dades referents a la població catalana resident a l'estranger. La població catalana resident a l'estranger registrada a les oficines consulars o a les seccions consulars de les missions diplomàtiques d'Espanya, en data 1 de gener de 2009 és de 144.002 persones. El 43,9% dels residents a l'estranger va néixer al seu actual país de residència —la meitat a Amèrica del Sud, mentre que el 41,3% va néixer a Catalunya, la gran majoria a Barcelona. El 53,7% viu habitualment en sis països: França, Argentina, Andorra, Alemanya, Suïssa i Veneçuela.

Tot i la situació econòmica i a la posada en marxa de diversos programes de retorn voluntari de treballadors estrangers no comunitaris als seus països d'origen, l'arribada de persones d'altres nacionalitats segueix sent rellevant.

En conjunt, a Catalunya hi ha un total de 159 nacionalitats diferents, cinc més que l'any anterior. No s'observen canvis remarcables pel que fa al seu origen, tret del creixement relatiu, respecte de l'any anterior, de les persones originàries de la Xina i el Pakistan.

A la Memòria s'han volgut destacar algunes iniciatives públiques en relació amb la immigració. En primer lloc, la nova Llei d'estrangeria, la Llei orgànica 2/2009, d'11 de desembre, de reforma de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social. A grans trets, les modificacions més destacades s'orienten a combatre la immigració clandestina. No és menor l'espai que el legislador dedica a l'àmbit del reagrupament familiar, en què destaca la limitació del reagrupament dels ascendents de la persona immigrant. En aquest àmbit, precisament, es troba una de les principals novetats de la norma, facilitar el dret del treball als familiars reagrupats des del mateix dia de l'arribada a Espanya.

També és remarcable el traspàs de competències en matèria d'autoritzacions inicials de treball a la Generalitat de Catalunya. Aquest fet ha comportat l'augment del nombre d'oficines públiques de la Generalitat en les quals es pot fer aquest tràmit.

I, per acabar, el desembre del 2009 s'ha aprovat el Pla de ciutadania i immigració 2009-2012. Aquest document dóna continuïtat al Pacte nacional per a la immigració signat al 2008. Els tres eixos d'aquest pla són: gestionar els fluxos migratoris i l'accés al mercat de treball; adaptar els serveis públics a una societat diversa i a l'augment demogràfic viscut en els últims anys, i promoure la integració de les persones immigrades en una cultura pública comuna.

2. SALUT

- Es confirma el bon estat general de salut de la població de Catalunya l'any 2009, des d'una perspectiva comparativa internacional. L'únic canvi epidemiològic destacable respecte de l'any anterior és l'aparició de la grip pandèmica H1N1 i els seus impactes socio-sanitaris.
- Tot i això, es detecten tendències desfavorables pel que fa a l'activitat física, l'obesitat infantil, els trastorns de la conducta alimentària (TCA) i el consum d'alcohol en persones joves.
- Es constata una incidència elevada de les principals malalties de declaració obligatòria (MDO) en la població de Catalunya i augmenta el nombre de casos diagnosticats d'hepatitis víriques, legionel·losi, paludisme, tos ferina, malaltia meningocòccica i en general de les infeccions de transmissió sexual (ITS).
- L'any 2009, els indicadors disponibles sobre els recursos i l'activitat del sistema sanitari suggereixen un increment de l'eficiència. Els nivells de satisfacció respecte de la prestació dels serveis es mantenen en posicions elevades.
- El sistema sanitari català continua amb el procés d'incorporació de les principals tendències de política pública sanitària en l'àmbit internacional. Destaca, d'una banda, l'adaptació de l'oferta de serveis i, de l'altra, l'aprovació de la Llei de salut pública.
- El pressupost de salut creix respecte de l'any anterior però a un ritme inferior (el 3,9% vs. el 6%).

Les dades epidemiològiques disponibles l'any 2009 confirmen una vegada més el bon estat general de salut de la població de Catalunya des d'una perspectiva comparativa internacional. L'únic canvi destacable respecte del 2008 correspon a l'emersió de la grip pandèmica H1N1 després dels mesos d'estiu i als seus efectes en l'àmbit sanitari, econòmic i social.

En aquest sentit, cal destacar els esforços realitzats per contenir la grip pandèmica a Catalunya, com ha succeït a escala internacional, a través de l'activació de les mesures de defensa col·lectiva previstes en el Reglament sanitari internacional revisat (RSI 2005).

L'any 2009 s'ha dut a terme l'avaluació del grau d'assoliment dels objectius del Pla de salut de Catalunya a l'horitzó 2010, el qual adopta el compromís de reduir progressivament les desigualtats per raó de sexe, territori i classe social, entre d'altres. Es constaten tendències desfavorables pel que fa a l'activitat física, l'obesitat infantil, els trastorns de la conducta alimentària (TAC) i el consum d'alcohol en persones joves.

Per contra, el consum de tabac i la sinistralitat a la xarxa viària presenten una evolució globalment positiva gràcies sobretot a l'abandonament de l'hàbit de fumar i la reducció del nombre de persones mortes en accidents de trànsit, respectivament. Tanmateix, es posa de manifest l'elevada prevalença del tabaquisme en les dones joves, així com l'augment de la mortalitat en accidents relacionats amb l'ús de la motocicleta i la bicicleta.

La lectura és més ambigua en el cas de les drogues psicoactives no institucionalitzades, atès que hi ha tendències favorables en termes de mortalitat per reacció adversa a les drogues i d'infecció per VIH en les persones consumidores d'opiacis i cocaïna, i negatives en termes de prevalença del consum de drogues, sobretot pel que fa a la població jove.

En relació amb les principals malalties de declaració obligatòria (MDO), s'observen patrons epidemiològics diferenciats però una incidència en qualsevol cas elevada. Disminueix el nombre de casos notificats de sida, tuberculosi (tot i que la seva evolució recent no ha estat favorable) i parotiditis, però n'augmenta el d'hepatitis víriques, legionel·losi, paludisme, tos ferina i malaltia meningocòccia.

Les infeccions de transmissió sexual (ITS) descriuen una tendència general a l'alça que es diversifica més recentment i en relació amb les quals es van consolidant perfils de risc al voltant de la gent jove de menys de 25 anys d'edat, els homes que tenen sexe amb homes (HSH), les persones d'origen immigrant, les persones VIH-positives i les dones en edat reproductiva.

L'any 2009, els indicadors disponibles sobre els recursos i l'activitat del sistema sanitari suggereixen un increment de l'eficiència. Tot i que l'activitat sanitària s'intensifica enmig d'un context caracteritzat, d'una banda, per l'increment del nombre de persones inscrites en el Registre Central d'Assegurats (RCA) i, de l'altra, per la moderació del ritme de creixement

dels recursos, els nivells de satisfacció respecte de la prestació dels serveis es mantenen en posicions elevades.

La població de Catalunya expressa una valoració particularment positiva pel que fa al tracte i la relació amb el personal del sistema sanitari, així com a la neteja i el confort de les instal·lacions. Contràriament, els aspectes que mereixen una opinió més negativa són, un any més, els que remeten a la dimensió organitzativa i temporal dels serveis (puntualitat, freqüentació i selecció del dia de les consultes), així com al funcionament dels serveis d'urgències a l'atenció primària (l'horari dels CAP d'urgències i l'atenció de problemes urgents).

El sistema sanitari català continua incorporant en el seu si algunes de les tendències internacionals més característiques dels països occidentals. En l'àmbit de l'atenció primària té lloc un increment dels recursos —equips d'atenció primària (EAP), personal mèdic i personal d'infermeria— i s'aconsegueix establir la freqüentació de les persones usuàries després d'un període d'intensificacions ininterrompudes.

En l'àmbit de l'atenció hospitalària destaca el desplaçament del sistema cap a una activitat més ambulatoria que no requereix ingressar les persones malaltes. Es manté la tendència cap a la reducció del nombre de llits i la durada mitjana de l'estada, malgrat que la taxa de llits dels hospitals generals d'aguts ja se situava molt per sota de la mitjana de l'OCDE.

En l'àmbit de l'atenció sociosanitària es constata una ampliació dels recursos destinats a les unitats d'internament de mitjana durada i, sobretot, als hospitals de dia i als equips d'avaluació integral ambulatoria (EAIA) en detriment, però, de l'activitat dels programes d'atenció domiciliària (PADES) i les unitats especialitzades de suport geriàtric i pal·liatiu (UFISS).

Els serveis d'urgències mèdiques (nivell d'atenció primària) incrementen els seus recursos i activitat i s'avança envers la racionalització de les emergències mèdiques (nivell d'atenció especialitzada), tot adequant l'oferta i la demanda de serveis (es redueix el nombre de peticions que es concreten en intervencions).

Finalment, els diferents serveis d'atenció a la salut mental (hospitalització, ambulatoris, hospitals de dia i centres de dia) incrementen els seus recursos i/o nivell d'activitat —particularment en relació amb la població infantil i jove—, en línia de continuïtat amb el Pacte europeu per a la salut mental i el benestar.

En relació amb la salut pública, destaca l'aprovació de la Llei de salut pública, una iniciativa pionera a l'Estat espanyol adreçada a prevenir els riscos que afecten la salut col·lectiva, d'una banda, i a promoure els hàbits de vida saludables, de l'altra, més que no pas a combatre la malaltia. A través d'aquest pas, el Govern es compromet a fer dels serveis de protecció i promoció de la salut un dret de ciutadania i situa la salut pública al capdavant de les seves prioritats.

El pressupost de despeses de salut creix respecte de l'any anterior però a un ritme inferior en comparació amb el 2008 (el 3,9% vs. el 6%). La caiguda del PIB fa que la participació de les despeses de salut sobre aquest valor augmenti del 4,6% al 5%, encara que disminueix en relació amb el pressupost total de la Generalitat (el qual s'incrementa) del 26,9% al 26,3%.

A partir de la informació del Ministeri de Sanitat i Consum i el Departament de Salut es pot inferir que la dimensió del sector sanitari públic a Catalunya és inferior a la dimensió que té a Espanya i al conjunt de l'OCDE.

3. EDUCACIÓ

- 1 de juliol de 2009: aprovació de la primera Llei d'educació catalana.
- En un context de crisi econòmica, creix l'interès de les persones vers l'educació i la formació professional.
- El curs 2008-2009 hi ha una certa desacceleració en l'entrada de població immigrada en el sistema educatiu català: creix el 8,5%, mentre que el curs anterior fou del 13,6%.
- Progressiva millora en els indicadors de rendiment de l'alumnat d'ESO: creix la taxa de graduació.
- S'incrementa el 4,47% el pressupost del Programa d'educació de la Generalitat de Catalunya i assoleix els 6.028,3 milions d'euros per a l'any 2009. Aquest creixement se situa per sota del creixement de les despeses de les administracions públiques de Catalunya (6,4%) l'any 2009.
- La despesa privada en educació representa el 16,7% de la despesa total en educació.

La principal novetat a destacar en l'àmbit català és l'aprovació de la primera Llei d'educació, la Llei 12/2009, de 10 de juliol. Aquesta llei, que disposa d'un ampli suport polític però no de tota la comunitat educativa, té per objectiu regular el sistema educatiu no universitari de Catalunya i preveu una sèrie d'instruments per millorar-ne el funcionament, com ara l'autonomia de centres, lligada a l'avaluació i el rendiment de comptes, la definició del Servei d'Educació de Catalunya, canvis en la direcció dels centres i en la carrera professional del professorat, una major participació de les famílies, la concepció de l'Administració local com a administració educativa i la consolidació del model lingüístic català, entre d'altres.

En un any marcat per la recessió, la millora de l'educació i la qualificació de les persones ha estat una de les solucions proposades per superar l'actual situació. En aquest sentit, diferents indicadors reflecteixen un major interès de la població per millorar les seves capacitats, com ara l'increment de l'alumnat en la formació professional inicial —el curs 2008-2009 augmenten el 8,4% en els cicles formatius de grau mitjà (CFGM) i el 6% en els cicles formatius de grau superior (CFGS) i els programes de qualificació professional inicial (PQPI) (10,6%)—, així com l'increment del nombre de persones que es presenta a les proves d'accés a l'FP i a les proves d'accés a la universitat per a majors de 25 anys.

Com a conseqüència de l'increment de l'alumnat d'FP, aquest representa gairebé la meitat de l'alumnat dels ensenyaments postobligatoris de règim general (FP i batxillerat): passa de concentrar el 47,3% de l'alumnat el curs 2007-2008 al 49% el curs 2008-2009.

La major propensió de les persones cap a l'educació no només està motivada per la situació econòmica, sinó que també pot estar afavorida per la implementació d'una sèrie de mesures per flexibilitzar els diferents ensenyaments i ampliar-ne les vies d'accés. En aquest sentit, cal destacar el desenvolupament de la formació a distància a través de l'Institut Obert de Catalunya, que imparteix ESO, batxillerat i formació professional.

La desacceleració en l'entrada de població immigrada en el sistema educatiu català queda reflectida en la menor taxa de creixement que aquesta registra el curs 2008-2009 respecte de l'anterior, si bé continua sent positiva. Així, l'alumnat d'origen immigrant creix el 8,5% el curs 2008-2009, mentre que el curs anterior va fer-ho amb més intensitat, el 13,6%.

Pel que fa als ensenyaments de règim general, cal destacar que els indicadors de rendiment escolar de l'alumnat de l'ESO milloren respecte dels cursos anteriors, en particular, la taxa de graduació, que passa del 72,6% el curs 2002-2003 al 81,9% el curs 2008-2009. Aquesta millora suposa un avanç positiu en la consecució dels indicadors europeus de referència en aquest àmbit. Pel que fa al batxillerat, la taxa de graduació també millora respecte dels anys precedents, mentre que les taxes de graduació dels cicles formatius no pateixen canvis significatius, tot i que des del 2005 es detecta una lenta recuperació.

Cal destacar també que, per a l'any 2009, el pressupost del Programa d'educació de la Generalitat de Catalunya és de 6.028,3 milions d'euros, el 4,47% superior a l'import de l'any 2008. En termes de PIB, aquesta despesa se situa en el 3,09% i augmenta 0,24 punts percentuals respecte de l'any anterior, increment que es concentra en l'educació general (0,19 punts més). En canvi, el pressupost del Programa d'educació, quan es compara amb el pressupost del sector públic, que representa el 16,30%, disminueix 0,31 punts percentuals. En termes de població, la despesa en educació és de 806,4 euros per càpita, el 2,91% superior a l'import de la de l'any 2008.

La despesa pública del pressupost liquidat en educació no universitària és de 5.070,4 milions d'euros l'any 2008 i creix el 9,2% respecte de l'any 2007. El càlcul de l'evolució de la despesa no universitària per alumne feta per la Generalitat de Catalunya per nivells educatius i tipus de centre informa que en tots els casos analitzats augmenta, a excepció de la corresponent als centres públics d'educació secundària, que també havia disminuït l'any 2007. Destaca el fort creixement de la despesa per alumne en els centres públics d'educació infantil de primer cicle de titularitat de la Generalitat. El curs 2008-2009 l'alumnat d'educació infantil de primer cicle s'ha incrementat el 5,2% (l'11,5% en els centres públics), fruit de l'esforç de

les administracions educatives per augmentar la dotació de places públiques, en el marc del programa Educa 3.

Quant a l'educació universitària, el pressupost liquidat de despeses de les universitats públiques de l'any 2008 puja a 1.513,9 milions d'euros, la qual cosa significa un augment del 8,3% respecte de l'any 2007.

Per acabar, amb referència a la despesa privada en educació, les dades que proporciona l'Enquesta de pressupostos familiars de l'INE revelen que aquesta despesa és de 1.157,0 milions d'euros a Catalunya l'any 2008, el 15,8% superior a la xifra de l'any 2007. Es constata que la despesa privada en educació representa el 16,7% de la despesa total en educació i l'1,22% de la despesa privada total.

4. HABITATGE

- L'any 2009, el mercat de l'habitatge a Catalunya ha experimentat una forta contracció, que s'acumula a la del 2008, i que significa per al 2009 una reducció del 26,8% del valor real de la construcció residencial.
- Les entitats de crèdit espanyoles han traslladat parcialment la rebaixa de l'euríbor al mercat hipotecari espanyol, si bé es mantenen les restriccions a l'hora de facilitar finançament a famílies i empreses.
- La demanda global d'habitatge es redueix tant pel que fa al motiu residencial com, més intensament, pel que fa al motiu d'inversió.
- Es manté una oferta relativament creixent, si bé menor, en el conjunt dels mercats de l'habitatge, amb un desplaçament de l'oferta més intens cap al mercat de segona mà i de lloguer.
- Aquestes condicions del mercat s'han traduït en una reducció generalitzada dels preus en els diferents mercats de l'habitatge a Catalunya.
- La política d'habitatge en el conjunt de l'Estat es continua instrumentant principalment a través de beneficis fiscals a la compra. La Generalitat de Catalunya introdueix en el tram autonòmic de l'IRPF una deducció per rehabilitació de l'habitatge habitual.
- Paral·lelament, tant l'Estat com la Generalitat amplien per al 2009 les subvencions directes a oferents i demandants d'habitatge protegit a Catalunya, que s'aproven per un valor de 343,2 milions d'euros.
- De totes maneres, es redueix el 12,5% el nombre d'habitatges iniciats amb protecció oficial de nova construcció, fins a 8.833 habitatges nous iniciats.

L'any 2009, el mercat de l'habitatge a Catalunya ha experimentat una forta contracció, que s'acumula a la del 2008, en un context on, malgrat que les entitats de crèdit espanyoles han traslladat parcialment la rebaixa de l'euríbor al mercat hipotecari espanyol, s'han mantingut els recels de les institucions financeres a l'hora de facilitar finançament a famílies i empreses. El deteriorament de l'activitat econòmica espanyola al llarg del 2009 i les incerteses sobre la seva evolució futura, amb el consegüent efecte negatiu sobre la qualitat creditícia d'empreses

i famílies i l'augment dels crèdits dubtosos, s'han traduït en un enduriment de les condicions del crèdit durant el 2009.

Així, les restriccions creditícies, conjuntament amb l'important increment de l'atur, el dèbil creixement de les rendes salarials i les expectatives negatives sobre l'evolució del preu de l'habitatge, han provocat l'any 2009 una reducció global de la demanda d'habitatge tant pel que fa al motiu residencial com, més intensament, pel que fa al motiu d'inversió.

Aquesta contracció en el mercat de l'habitatge ha tingut com a conseqüència una reducció en termes reals del valor de la construcció residencial del 26,8%. Així, l'any 2009 s'inicien 12.358 habitatges, amb una caiguda del 55,2% respecte de l'any 2008, que es reproduïx en tots els grans àmbits territorials de Catalunya.

L'estoc dels habitatges acumulats en oferta dels darrers anys, les noves, si bé menors, promocions d'habitatge que han entrat en el mercat i les dificultats financeres del sector immobiliari han mantingut una oferta creixent en el mercat, més intensa en el de segona mà i el de lloguer, però que conjuntament amb la reducció de la demanda han tingut com a resultat una caiguda del preu dels habitatges de compra i de lloguer.

En el cas dels habitatges nous lliures, els preus de compra s'han reduït el 10,2% respecte del 2008 en el conjunt de Catalunya, com a conseqüència de la caiguda dels preus en tots els grans àmbits. Al mateix temps, el nombre de transaccions d'habitatge lliure nou a Catalunya (i en totes les seves províncies) s'ha reduït el 30,9%, a la vegada que es mantenen per al conjunt de Catalunya la dificultat de comercialització de les promocions d'obra nova en oferta.

En el mercat de l'habitatge de segona mà també ha tingut lloc una caiguda dels preus, del 4,5% en termes mitjans. A la vegada, el nombre de transaccions en aquest mercat s'incrementa lleugerament, el 2,2%, si bé encara amb nivells molt inferiors a les de fa dos anys.

El mercat de l'habitatge protegit també s'ha vist afectat per les restriccions de crèdit amb el resultat consegüent en els preus de venda, que s'han reduït de mitjana l'any 2009 a Catalunya el 2,2%, paral·lelament a una reducció del nombre de transaccions en el mercat de l'habitatge nou protegit del 19,9% respecte del 2008.

El mercat de lloguer, que segueix recollint part de la demanda que no pot accedir a la compra, s'ha expandit respecte del 2008, amb un increment dels nous contractes del 22,1%. Tot i així, l'increment de l'oferta d'aquesta forma de tinença ha repercutit en una baixada del lloguer anual mitjà del 6,4%.

La política d'habitatge en el conjunt de l'Estat es continua instrumentant principalment a través de beneficis fiscals a la compra, que reben un cert impuls per mitjà de l'ampliació dels terminis de transmissió de l'habitatge habitual per gaudir de l'exempció per reinversió en habitatge habitual i de l'ampliació dels terminis dels comptes habitatge per gaudir de la deducció per inversió en habitatge habitual. El conjunt de beneficis fiscals a l'habitatge per al 2009 a escala estatal s'estima en 9.524,4 milions d'euros. Paral·lelament, l'Estat amplia per al 2009 les subvencions directes a oferents i demandants d'habitatge fins a 1.616,4 milions d'euros, amb un increment del 17,0% respecte del 2008.

Pel que fa a la política d'habitatge per part de la Generalitat de Catalunya, en l'exercici 2009 els pressupostos de la Generalitat de Catalunya preveuen una despesa global (despesa efectiva i despesa fiscal) en política d'habitatge de 1.367,1 milions d'euros, el 13,6% menys que en els pressupostos del 2008.

En despesa efectiva, la Generalitat té pressupostats 824,3 milions d'euros en la política de despesa d'habitatge (programa 43 dels pressupostos), el 2,2% de tot el pressupost del sector públic, que significa un modest increment d'11,0 milions d'euros en aquesta política, l'1,3% més que el 2008.

Es redueix l'impacte pressupostat dels beneficis fiscals en matèria d'habitatge fins a 690,7 milions d'euros, el 26,6% menys que en l'exercici 2008, com a conseqüència de les previsions de caiguda de l'impost de transmissions patrimonials i actes jurídics documentats. S'incrementa el 2% la previsió de beneficis fiscals, a la compra, el lloguer i la rehabilitació, a través de la part autonòmica de l'IRPF. Cal destacar, en aquest sentit, la introducció a partir del 2009 de la deducció per la rehabilitació de l'habitatge que constitueixi o hagi de constituir l'habitatge habitual del contribuent.

Quant a les subvencions a la política d'habitatge de la Generalitat i de l'Estat a Catalunya en termes globals, l'any 2009, l'import dels ajuts aprovats en relació amb les actuacions protegides ha estat de 343,2 milions d'euros, amb un increment del 39,2% respecte del 2008. Aquest increment és el resultat combinat d'un augment del 33,5% del nombre d'actuacions/beneficiaris associats a aquestes subvencions, que han estat de 139.457 beneficiaris, amb un augment del 17,0% de l'import mitjà de subvenció per actuació/beneficiari que, després de dos anys consecutius de caiguda, ha assolit el valor de 2.730,7 euros per actuació/beneficiari.

La part més important de les subvencions es destina als ajuts al lloguer, que acumulen el 39,6% del total, i s'incrementen respecte del 2008 el 66,6% com a conseqüència de l'augment tant del nombre de beneficiaris, del 34,7%, com de l'import mitjà dels ajuts, del 23,6%. En segon lloc, hi ha els ajuts a la rehabilitació d'habitatges, que acumulen el 33,2% dels ajuts, i s'incrementen respecte del 2008 el 8,8%, amb una reducció del 2,8% de l'import mitjà dels ajuts i un augment de l'11,9% del nombre d'habitatges beneficiaris. El tercer grup d'ajuts

són els destinats a la promoció i l'accés a l'habitatge, que acumulen el 24,4% del total, i han incrementat el seu valor el 52,8%, en aquest cas per un destacat augment de l'import mitjà dels ajuts, del 72%, que compensa la reducció de l'11,2% del nombre d'habitatges subvencionats. I, finalment, la part més petita dels ajuts es destina a la compra o urbanització del sòl, que acumula el 2,5% dels ajuts, i s'ha incrementat el 79,9% respecte del 2008, com a resultat d'un augment del 8,3% de l'import mitjà dels ajuts i un increment del 66,5% del nombre d'habitatges beneficiaris.

El nombre d'habitatges iniciats amb protecció oficial de nova construcció¹² a Catalunya, l'any 2009, és de 8.833 i s'ha reduït el 12,5% respecte de l'any 2008; tot i així, és la tercera xifra més elevada en els darrers tretze anys (1996-2008) en què, de mitjana, s'han iniciat 6.751 habitatges protegits per any.

De totes maneres, aquesta xifra és encara lluny de les necessitats d'una part cada vegada més gran de la població amb dificultats d'accés a l'habitatge. El pes d'aquest tipus de promocions sobre el total de promocions lliures i protegides s'ha situat l'any 2009 prop del 71,5%, com a conseqüència de la caiguda tan forta en el nombre d'habitatges lliures iniciats.

Atenent al tipus de promoció dels habitatges iniciats amb protecció, s'observa que l'habitatge social en sentit estricte,¹³ amb 3.610 habitatges, representa el 40% del total i s'ha reduït 1,2 punts percentuals respecte de l'any 2008. Pel que fa a les promocions de lloguer protegit, representen el 46,5% del total de la protecció i s'han incrementat 7,1 punts percentuals respecte de l'any 2008, mentre que les promocions d'habitatge de compra en signifiquen el 51,3% i s'han reduït 5,1 punts percentuals. La remodelació de barris representa el 2,1% dels habitatges protegits i s'ha reduït 2,2 punts percentuals.

12. Mesurada a través de les dades d'habitatges iniciats facilitades per la Secretaria d'Habitatge. Aquesta xifra no inclou els 194 habitatges de protecció oficial associats al Programa de remodelació de barris, ja que no són habitatges de nova construcció. Amb aquesta figura, la suma total d'habitatges iniciats amb protecció oficial el 2009 és de 9.027 habitatges, amb una reducció respecte del 2008 del 14,4%.

13. Inclou les figures de remodelació de barris, protecció oficial en règim especial (venda adreçada a famílies amb rendes baixes), lloguer a 25 anys i lloguer a 30 anys.

5. PROTECCIÓ SOCIAL, SERVEIS SOCIALS I ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA

- La Comissió Europea assumeix la gravetat de la recessió i assenjala que la contribució de la política social és fonamental. Són reptes per a Espanya: trencar amb la transmissió intergeneracional de la pobresa —protegint especialment la població infantil—, la inclusió activa dels grups vulnerables, la sostenibilitat del sistema públic de pensions i l'increment del subministrament de cures de llarga durada.
- En l'actual context de crisi econòmica es preveu un augment de les situacions de vulnerabilitat i, per tant, de la demanda de prestacions i serveis socials. Les situacions de vulnerabilitat ja no són privatives de determinats col·lectius.
- L'any 2008, el 16,6% de la població de Catalunya viu amb menys de 729 euros mensuals. Les llars monoparentals amb fills dependents i les llars amb dues persones adultes amb tres o més fills dependents han augmentat el seu risc de pobresa de manera important.
- Les persones beneficiàries de l'RMI l'any 2009 augmenten el 73,4%. El Govern català ha aprovat mesures d'urgència per facilitar l'accés a l'RMI.
- El sistema públic de pensions és fonamental per pal·liar les situacions de precarietat, sobretot en edats avançades.
- L'any 2009, s'ha continuat amb el desplegament de la Llei de serveis socials i amb el desenvolupament de l'SCAAD a Catalunya. El nombre de sol·licituds registrades en data 30 de novembre de 2009 és de 188.723, de les quals s'han valorat el 99%.
- Les persones cuidadores no professionals continuen sent el referent sobre el qual recolza l'SCAAD.

La despesa d'Espanya en protecció social sobre el PIB l'any 2007 és del 21%, 5,2 punts percentuals menys que la mitjana de la UE-27. L'Estat espanyol i Catalunya han augmentat l'any 2009 la seva despesa en protecció social.

L'any 2009 el pressupost de la Seguretat Social continua presentant superàvit (9.250 milions d'euros, el 15,2% més que l'any 2008), malgrat que disminueix significativament la ràtio entre el nombre de persones afiliades i perceptores de pensions. D'altra banda, l'evolució del Fons de reserva de la Seguretat Social presenta un increment del 4,9% l'any 2009, el més baix des que es va constituir.

La Comissió Europea, en el seu Informe conjunt sobre protecció i inclusió social 2009, assumeix que la gravetat de la recessió reclama la necessitat de vigilar atentament les seves conseqüències socials, i que és fonamental la contribució de la política social. En aquest sentit, la Comissió posa en relleu que la protecció social és un element estabilitzador fonamental, i que s'han de combinar mesures d'activació amb nivells adequats de prestacions i de serveis socials.

La Comissió continua recomanant a Espanya que estableixi mesures per lluitar contra la transmissió intergeneracional de la pobresa, que intensifiqui els esforços per promoure la inclusió activa dels grups vulnerables, que supervisi la sostenibilitat del sistema públic de pensions, i també que incrementi el subministrament de cures de llarga durada.

En els darrers mesos, l'atur ha augmentat considerablement a la UE en conjunt i, especialment, a Espanya i a Catalunya. En aquest context, es pot preveure l'augment de les situacions de vulnerabilitat social i, per tant, de la demanda de prestacions i serveis socials.

A la vegada, per fer front a aquesta demanda, els sistemes de protecció social i de serveis socials s'han de modernitzar, és a dir, adaptar-se a les noves situacions de necessitat i d'exclusió, que ja no són privatives de determinats col·lectius, sinó que estan associades a determinades etapes del cicle vital que exposen les persones que les travessen a situacions de més precarietat.¹⁴ Així, les situacions de vulnerabilitat social s'estenen a persones que mai no haurien pensat que s'hi trobarien.

L'any 2008, el 16,6% de la població de Catalunya es troba en risc de pobresa, és a dir, disposa d'uns ingressos inferiors als 729 euros mensuals. D'altra banda, les persones més afectades per la pobresa a Catalunya l'any 2008 són les dones de 65 anys i més. No obstant això, són les persones de menys de 16 anys les que presenten una intensitat de la pobresa més elevada, especialment les dones. Les llars monoparentals amb fills dependents i les llars amb dues persones adultes amb tres o més fills dependents han augmentat el seu risc de pobresa de manera important.

La Comissió Europea incideix, respecte a Espanya, en el problema de la pobresa infantil. La composició de la llar i la vinculació dels progenitors amb el mercat de treball són factors determinants de la pobresa infantil. Així mateix, el sistema públic de benestar està poc desenvolupat en l'àmbit de les prestacions i els serveis a la infància.

L'any 2009 les persones beneficiàries de la renda mínima d'inserció (RMI) augmenten el 73,4%: és una mostra de l'increment de les situacions de vulnerabilitat generades per la pèrdua sobtada d'ingressos de moltes famílies, bé perquè han perdut la feina o bé perquè han esgotat les prestacions a les quals tenien dret. L'RMI ha assumit un paper important a l'hora d'amortir les conseqüències socials de l'atur en els col·lectius més vulnerables. Els homes són els que més creixen com a demandants de l'RMI l'any 2009 (el 122,8% en un any).

El sistema públic de pensions contribueix a pal·liar les situacions de precarietat, sobretot en edats avançades. La taxa de risc a la pobresa disminueix 17,1 punts després de totes les transferències socials. Les persones de 65 anys i més redueixen la seva taxa de pobresa 57,7 punts percentuals després de totes les transferències socials. No obstant això, les persones menors de 16 anys la redueixen només 4,8 punts.

14. Fundació Caixa de Catalunya, Obra Social. *Informe de la inclusió social a Espanya 2009*. Barcelona, setembre de 2009.

El Govern català ha aprovat mesures d'urgència per facilitar l'accés a l'RMI fonamentades en el context socioeconòmic actual de greu crisi econòmica, i ha aprovat el Decret llei 1/2010, de 12 de gener, de modificació de la Llei 10/1997, de 3 de juliol, de la renda mínima d'inserció.

Al llarg de l'any 2009 s'ha continuat amb el desplegament de la Llei de serveis socials i amb el desenvolupament del sistema català per a l'autonomia i atenció a la dependència (SCAAD). Quant al desplegament de la Llei de serveis socials, mitjançant el Decret 202/2009, de 22 de desembre, es desenvolupen els òrgans de participació ciutadana i associativa i els de coordinació previstos a la Llei de serveis socials, així com la intervenció d'aquests òrgans en l'elaboració del Pla estratègic de serveis socials, també previst a la mateixa llei. Precisament, enguany s'ha iniciat l'elaboració del Pla estratègic de serveis socials de Catalunya 2010-2013, que servirà de base per a l'elaboració de les properes carteres de serveis socials. En aquest sentit, també està en procés d'elaboració el Decret que ha d'aprovar la Cartera de serveis socials per al període 2010-2011.

D'altra banda, s'ha continuat amb el desenvolupament de l'SCAAD. El nombre de sol·licituds registrades en data 30 de novembre de 2009 (acumulat des de l'entrada en vigor de la Llei) és de 188.723. El 65% les han formulat dones. El 60% de les persones sol·licitants tenen més de 80 anys. De les 188.723 sol·licituds registrades, se n'han valorat 187.098 (el 99%). La majoria de les valoracions es concentren en els graus més aguts de la dependència (gran dependència i dependència severa). No obstant això, la majoria de les valoracions amb grau III (gran dependència) es van dur a terme el primer any de desplegament de la Llei 39/2006; posteriorment, els graus inferiors han anat guanyant importància.

El reconeixement oficial del grau i nivell de dependència fruit de les valoracions realitzades comporta el dret a accedir a determinades prestacions per part de la persona beneficiària.

De les 187.098 valoracions, 133.942 són les que tenen dret a rebre alguna prestació, atès que corresponen als graus III i II. Per atendre aquestes 133.942 valoracions amb dret, s'han elaborat 99.496 programes individuals d'atenció (PIA), que suposen el 74% de les valoracions amb dret. La majoria de les prestacions reconegudes són de caràcter econòmic; en concret, les destinades a la persona cuidadora no professional són les més nombroses. Per tant, les persones cuidadores no professionals continuen sent el referent sobre el qual recolza l'SCAAD. La despesa d'Espanya en protecció social sobre el PIB l'any 2007 és del 21%, 5,2 punts percentuals menys que la mitjana de la UE-27. La despesa en protecció i promoció social d'Espanya l'any 2009 ha crescut el 10% en termes interanuals. En l'àmbit de la Generalitat de Catalunya, la despesa en protecció social l'any 2009 s'ha incrementat el 17,5%.

L'any 2009 el pressupost de la Seguretat Social (la diferència entre ingressos i despeses no financeres) presenta un superàvit de 9.250 milions d'euros, el 15,2% més que el de l'any

2008. De totes maneres, l'execució del pressupost presenta una reducció d'aquest superàvit a causa de la disminució dels drets reconeguts i de la recaptació. Així, la diferència entre els drets reconeguts i les obligacions reconegudes es redueix a 8.502 milions d'euros, el 51,6% menys que la diferència de l'any anterior, i el saldo entre la recaptació i els pagaments realitzats encara és més baix, de 6.438 milions d'euros, el 52,4% menys que el de l'any 2008.

No obstant això, l'any 2009 disminueix, tant a Catalunya com a Espanya, la ràtio entre el nombre d'afiliacions i de pensions (del 2,27, corresponent a l'any 2008, al 2,09, corresponent a l'any 2009). D'altra banda, l'evolució del Fons de reserva de la Seguretat Social presenta un increment del 4,9% l'any 2009, el més baix des que es va constituir. L'increment del Fons ha estat protagonitzat quasi exclusivament per l'augment del rendiment net que genera la inversió dels seus actius.

VI SOSTENIBILITAT AMBIENTAL

1. CONTEXT

- Es confirma el pitjor escenari del Panel Intergovernamental del Canvi Climàtic (IPCC): la concentració de diòxid de carboni (CO₂) a l'atmosfera ha assolit les 394 parts per milió (ppm) i la taxa d'escalfament s'ha accelerat; malgrat això, a la cimera de Copenhaguen no s'ha assolit cap acord vinculant.
- A Catalunya, les emissions s'han reduït el 5,3% entre 2007 i 2008 i se situen el 36% per sobre de l'any base (1990).
- El 2009 ha estat un any càlid amb temperatures entre 0,5 i 1,5 °C superiors a la mitjana climàtica.

L'any 2009 ha estat un any de crisi sistèmica (econòmica, energètica, mediambiental i climàtica). En primer lloc, l'augment de la pressió sobre les matèries primeres i els recursos naturals ha afectat l'economia dels països desenvolupats però, paradoxalment, la crisi ha tret els temes ambientals de l'agenda internacional. La irrupció dels EUA i la Xina i la fallada del sistema de negociacions de la cimera de Copenhaguen han impossibilitat l'assoliment d'un acord vinculant sobre reducció de les emissions i d'objectius i mecanismes de supervisió i verificació. Tanmateix, la UE ha continuat incorporant a totes les polítiques la lluita contra el canvi climàtic i el foment de l'economia sostenible.

En segon lloc, pel que fa a les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle (GEH), tot i la recessió econòmica, s'ha confirmat el pitjor escenari del Panel Intergovernamental del Canvi Climàtic (IPCC): la concentració de diòxid de carboni (CO₂) a l'atmosfera ha assolit les 394 ppm, i la Xina i l'Índia en són en part responsables. A l'Estat espanyol, les emissions s'han reduït el 7,7% entre 2007 i 2008, i s'han situat el 40% per sobre de les de l'any base (1990), i probablement el 8,2%, entre 2008 i 2009.¹⁵ A Catalunya, l'estimació de la reducció de les emissions entre 2007 i 2008 ha estat del 5,3%, i s'han situat el 36% per sobre de les de l'any base (1990). La caiguda de l'activitat econòmica ha fet baixar el preu mitjà de la tona de CO₂, que el 2008 va ser de 17,5 euros i el 2009 de 12 euros. A partir de l'any 2012, els drets d'emissió deixaran de ser gratuïts i la UE els assignarà mitjançant subhasta.

En tercer lloc, pel que fa a l'observació del clima, l'IPCC ha confirmat que la taxa d'escalfament s'ha accelerat. Enguany s'han enregistrat fenòmens climàtics extrems com ara la tempesta hivernal Klaus, que, amb ratxes de vent màximes superiors als 100 km/h, ha provocat danys nombrosos a Catalunya. Segons el Servei Meteorològic de Catalunya, l'any 2009

15. *Avanç de l'estimació d'emissions GEH 2009*. Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí.

ha estat un dels més càlids de les darreres dècades a gairebé tot Catalunya i les temperatures han estat entre 0,5 i 1,5 °C superiors a la mitjana climàtica. Enguany s'han produït diversos episodis de precipitació que han acumulat quantitats destacades de més de 90 mm en només vint-i-quatre hores, sobretot la tardor i l'hivern del 2009.

Quant a l'observació dels impactes, en les regions polars els gasos d'efecte d'hivernacle han revertit el cicle natural i la tendència al refredament i el 2009 ha estat el tercer any amb el nivell de glaç marí més baix. D'altra banda, el nivell del mar augmenta a un ritme de 5 mm l'any a Catalunya, per sobre de la mitjana per a tot el món (de 3 mm l'any), i provoca la salinitat de les aigües interiors. La distribució espacial de les espècies i plagues forestals ha canviat, així com la durada de les estacions.

D'altra banda, la societat catalana ha incorporat els criteris ambientals a la vida quotidiana molt lentament: la preocupació pel canvi climàtic és el 7% inferior a la dels europeus. L'estalvi i l'eficiència en el consum d'aigua i energia i el reciclatge són les pràctiques més esteses, però la consciència ambiental no es manifesta en el transport, la compra de béns o la disposició a pagar més per l'ús d'energies renovables.

Finalment, durant el 2009 s'ha observat un cert abandonament de les polítiques de mitigació en favor de les d'adaptació, però encara hi ha barreres, sobretot socials, que demoren les mesures. Tanmateix, la UE ha aprovat la limitació de les emissions de CO₂ dels vehicles en 130 g/km el 2015 i 95 g/km el 2020. A Catalunya destaquen les línies de préstec destinades a finançar l'estalvi energètic i el confort tèrmic, i les subvencions als ens locals per reduir les emissions i fomentar el transport públic i la mobilitat sostenible.

2. ESTAT DEL MEDI AMBIENT

- A les conques internes l'aigua embassada durant el 2009 ha estat, de mitjana, el 81% de la capacitat màxima.
- El 2008, el consum d'aigua no subjecta a cànon es va reduir el 4,6%. El 2009, la demanda d'aigua total (incloent-hi la subjecta a cànon) s'ha reduït el 5%, encapçalada per la indústria i l'agricultura.
- El 2009 s'han produït 6,5 hm³ d'aigua dessalada destinada, principalment, a recuperar aqüífers i s'han reutilitzat 51 hm³ d'aigua regenerada, el 7,6% de l'aigua tractada, sobretot per a reg.
- La qualitat de les aigües ha millorat, tot i que la dels rius, especialment en la part baixa, encara es considera moderada o dolenta.
- La gestió de les pesqueres europees ha estat incorrecta, el 88% estan sobreexplotades. A Catalunya, les captures de peix, la producció aqüícola i la recaptació han disminuït el 2009.
- Millora globalment la qualitat de l'aire; no obstant això, s'han superat els objectius normatius de partícules inferiors a 10 micres (PM10) i diòxid de nitrogen (NO₂) a les àrees de Barcelona i del Vallès – Baix Llobregat i els aconsellats per l'OMS a tot Catalunya; també se superen els objectius d'ozó troposfèric a sis zones.
- El 2009 ha augmentat les superfícies dedicades a conreus energètics i de producció ecològica i integrada han augmentat el 845% i el 13%, respectivament.
- El 2009 s'han gestionat de manera sostenible el 28% dels boscos privats i el 63% dels públics.
- El 2008, en un context d'augment de la població, els residus municipals s'han reduït el 0,8% i la recollida selectiva ha augmentat l'1,2%.
- Els residus industrial s'han reduït el 6,2% i el pes de la valorització externa també.
- La capacitat de tractament de les instal·lacions de compostatge i biometanització és inferior a les entrades.

L'AIGUA

A Catalunya, l'aigua és el recurs de risc que condiona la política ambiental, en dos sentits: d'una banda, el 15% de la superfície urbanitzada del país està en zona inundable, la qual cosa obliga a més de la meitat dels municipis catalans a tenir plans d'emergència en cas d'inundacions, i, de l'altra, les sequeres recurrents, com la viscuda els darrers anys. No obstant això, l'aigua embassada a les conques internes durant l'any 2009 ha estat el 81% de la capacitat màxima, de mitjana, amb un mínim del 66% al mes de desembre i un màxim del 92% al mes de maig.

La qualitat de l'aigua dels rius ha millorat, tot i que més de la meitat dels trams la tenen moderada o dolenta, sobretot els baixos. El 95,3% de les platges tenen una qualificació d'excel·lent i el 4,7% restant, bona. Aquesta temporada, la presència de meduses ha estat inferior a l'anterior. En aquest sentit, Catalunya disposa de 368 estacions depuradores el 2009, amb una capacitat de tractament equivalent a una població de més de 15 milions d'habitants. Tanmateix, els contaminants químics de les aigües residuals més problemàtics són els emergents i no regulats: fàrmacs, sobretot antibiòtics, productes d'higiene personal, cremes solars,

fragàncies, a banda dels inclosos en la Directiva marc de l'aigua com ara els metalls pesants, els pesticides i els hidrocarburs.

Durant el 2008, el consum d'aigua declarat per les entitats subministradores¹⁶ es va reduir el 7,6% respecte de l'any anterior, sobretot l'industrial (el 6,5%), atès que el nombre d'abonats industrials va disminuir (el 2,2%), però també el domèstic (el 4,4%), tot i que el nombre d'abonats domèstics va augmentar (l'1,1%). El 2009, la demanda per a tots els usos consumptius (agrícola, industrial, urbà i recreatiu) s'ha reduït el 5% respecte del 2008. La industrial és la que ho fa més (el 38%), seguida de l'agrícola (el 7%); en canvi, la demanda urbana i recreativa ha augmentat (el 16%).

El 2009, les dessalinitzadores catalanes han produït 6,5 hm³ d'aigua (ITAM Tordera), destinada, principalment, a la recuperació de l'aquífer. Enguany s'ha incorporat un nou recurs hídric, la dessalinitzadora del Prat de Llobregat. Quant a la depuració, 24 noves depuradores han entrat en funcionament, i l'aigua regenerada s'ha destinat, principalment, al reg. D'altra banda, la reutilització ha estat de 51 hm³ d'aigua depurada, el 7,6% de l'aigua tractada a les depuradores públiques. Finalment, pel que fa a la regeneració i recàrrega d'aquífers, enguany s'han recarregat artificialment amb 5,8 hm³/any d'aigua regenerada els aquífers de la Tordera, el Daró i el delta del Llobregat.

Amb relació a la pesca i l'aqüicultura, s'ha constatat la no-idoneïtat de la política pesquera europea de les darreres dècades, ja que el 88% de les pesqueres estan sobreexplotades i la mateixa UE ha reconegut que any rere any ha aprovat captures el 50% per sobre de les recomanades pels científics. El 2009 s'ha publicat el *Llibre verd sobre la reforma de la política pesquera comuna* (PPC), que ha d'iniciar el procés de consultes que conclourà en una nova reforma.

A diferència del context europeu, a Catalunya les captures de peix del 2009 han disminuït gairebé el 0,2% i la recaptació, el 5%, la qual cosa incideix en la caiguda de la renda pesquera, any rere any. La producció de l'aqüicultura, com a complement de la pesca extractiva, s'ha reduït gairebé el 6% respecte del 2008 i la recaptació, el 7%.

ELS ECOSISTEMES I LA BIODIVERSITAT

La petjada ecològica de les capitals de demarcació de Catalunya depassa, pel que fa al consum de recursos (aigua i sòl) i generació de residus, allò que correspon al terme municipal: Barcelona el 83%, Tarragona el 55%, Girona el 45% i Lleida el 16%. La pèrdua de biodiversitat d'organismes i sistemes implica un risc molt elevat per a l'economia catalana. Catalunya té vuit espais protegits amenaçats per la urbanització i la contaminació de les

16. No inclou el consum subjecte a cànon industrial ni l'agrícola.

aigües: el delta de l'Ebre és el més evident, però també ho són el Baix Ter, les illes Medes, la costa del Maresme i el delta del Llobregat; a més, es confirma la presència i expansió de diverses espècies invasores. A Catalunya, la Xarxa Natura 2000 ocupa 957.000 hectàrees terrestres i 83.104 de marines.

L'AIRE

El 2009, la UE ha aprovat la Directiva que regula els compostos orgànics volàtils com el benzè, que són cancerígens i que intervenen en la formació d'ozó troposfèric. La UE ha concedit a l'Estat espanyol una excepció temporal a la norma comunitària de qualitat de l'aire per a les partícules inferiors a 10 micres.

Pel que fa a la contaminació atmosfèrica per partícules inferiors a 10 i 2,5 micres (PM10 i PM2,5), associada a l'increment de la mortalitat i morbiditat, el 2009 totes les comarques catalanes han superat els valors límits de PM10 aconsellats per l'Organització Mundial de la Salut (OMS) de $20 \mu\text{m}^3$. Tanmateix, s'observa una tendència a la disminució dels valors límits normatius del 5%, excepte a les zones del Pirineu, les Terres de Ponent i les Terres de l'Ebre. El valor límit anual i diari s'ha superat en diversos punts de l'àrea de Barcelona i del Vallès – Baix Llobregat.

A Catalunya, els nivells globals de diòxid de nitrogen (NO_2) han augmentat i la superació de l'objectiu anual de qualitat de l'aire del NO_2 s'ha produït en punts de trànsit urbà de l'àrea de Barcelona i del Vallès – Baix Llobregat. Pel que fa al contaminant secundari ozó troposfèric, l'objectiu per a la protecció de la salut humana ha augmentat lleugerament respecte de l'any anterior i s'han enregistrat 60 hores de superació del llindar d'informació a la població a diverses zones: l'àrea de Barcelona, el Camp de Tarragona, la plana de Vic, l'alt Llobregat, el Pirineu oriental i les Terres de Ponent.

EL SÒL

A Catalunya, la superfície forestal continua sent del 64%, la de conreus del 27%, i el territori urbanitzat i les infraestructures, del 6%. En primer lloc, pel que fa a la gestió del sòl, el total d'emplaçaments potencialment contaminats identificats a Catalunya ha assolit la xifra de 1.951. Els principals contaminants continuen sent els olis minerals (35%) i els metalls pesants (23%). S'observa una reducció dels sòls contaminats per activitats industrials i un augment dels sòls comercials i dels antics abocadors.

Amb relació a l'agricultura, la política agrària comuna (PAC) ha iniciat el camí de la reforma prevista per a l'any 2013, que afectarà la política d'ajuts, en un context de reducció de

la població rural i de les terres de conreu. Enguany s'ha obert el debat sobre el tipus d'agricultura i ramaderia necessàries per alimentar la població i preservar els recursos naturals; en aquest context, l'agricultura catalana ha iniciat el camí cap a la venda directa dels productes agrícoles i la disminució en l'ús de fitosanitaris i fertilitzants.

La superfície de conreus energètics per a biocombustibles ha augmentat, sobretot la colza. Catalunya ha destinat 102.460 hectàrees a la producció ecològica i integrada, el 5,3% de totes les terres destinades a l'explotació agrària, el 13% més que el 2008. Catalunya ha liderat la producció ecològica de l'Estat espanyol el 2009, amb 1.063 productors i 641 operadors. L'agricultura ecològica ocupa el 70% de la producció agrícola sostenible, i la producció integrada, que ha consolidat la recuperació després de la davallada del 2007, el 30% restant.

Finalment, pel que fa als boscos, la demanda de serveis forestals ha augmentat els darrers anys; de fet, Catalunya necessitaria una superfície forestal de 14,2 milions d'hectàrees de bosc per compensar les emissions de més de 7 milions d'habitants. Els boscos de Catalunya fixen una mitjana d'1,5 milions de tones de carboni l'any, és a dir, 11,3 tones de carboni per hectàrea i any.

El 2008 les rompudes forestals, en boscos públics i privats, van ser de 538 ha, i els incendis van afectar 577 ha de bosc; tanmateix, només es van repoblar 93 ha. Dels gairebé 2 milions d'hectàrees de superfície forestal a Catalunya (el 76%, privada, i el 24%, pública) s'han gestionat de manera sostenible el 28% dels boscos privats, majoritàriament amb plans tècnics de millora i gestió forestal (PTMGF), i el 63% dels boscos públics.

El 2009 s'han produït 746 incendis, 325 més que l'any 2008, que han afectat 3.541 ha, el 0,03% del total de la superfície forestal de Catalunya. Les negligències, els incendis intencionats i els accidents, per aquest ordre, en són les causes principals i sumen el 73% del total.

RESIDUS

Les normatives mediambientals vigents donen molta importància a la prevenció de residus. A Catalunya els ens locals han de garantir la recollida selectiva de la fracció orgànica, el reciclatge i el tractament dels residus municipals, i des del juliol del 2009 els abocats han de respectar la normativa comunitària i reduir la quantitat de residus urbans biodegradables que s'hi dipositen a la meitat respecte de l'any 1995.

L'any 2008 s'han generat a Catalunya 173 milions de tones de residus: el 25% són municipals; el 32%, industrials, i el 43% provenen de la construcció.

Mentre que la població catalana ha crescut el 31% entre 2007 i 2008, els residus generats s'han reduït el 0,8%. De les 4,3 milions de tones de residus municipals, se n'han recollit selectivament el 34,4%, l'1,2% més que el 2007. Els residus voluminosos (mobles, electrodomèstics) han disminuït, possiblement a causa de la crisi, i han augmentat la poda i jardineria, el tèxtil, els medicaments i els envasos lleugers. La ràtio de generació de residus urbans per habitant també s'ha reduït i és d'1,59 kg/habitant/dia. Enguany s'han recollit selectivament el 21,5% dels residus orgànics generats, el 4,3% més que el 2007, en gairebé la meitat dels municipis catalans. Del 65,6% restant, que forma la fracció resta, el 43% s'ha destinat a dipòsit controlat, el 13% a incineració i el 10% a tractament.

Pel que fa als residus industrials i de la construcció, els processos productius de les empreses del país han generat 5,1 milions de tones de residus i les depuradores 0,53 milions de tones, el 6,2% menys que el 2007. El 89% dels residus generats no són perillosos, i dels que ho són, l'11%, gairebé la meitat són residus de processos químics. Enguany s'han valoritzat el 68% del total de residus declarats per les indústries, el 5% menys que el 2007, i gairebé el 59% de les depuradores. L'opció majoritària és la valorització material externa. En la construcció i demolició s'han generat 7,4 milions de tones de residus, el 82% dels quals s'han destinat a dipòsit controlat de runes i el 18% a plantes de reciclatge.

Les entitats gestores han gestionat 10,2 milions de tones de residus (Mt), el 87% dels residus, i s'han valoritzat el 64% de les entrades.

3. RECURSOS ENERGÈTICS

- Catalunya té una dependència energètica del 76,6%. El 2009 s'ha revisat el Pla de l'energia 2006-2015. L'objectiu de consum de renovables s'ha revisat a la baixa, però no el pes relatiu.
- El 2008, Catalunya té el consum d'electricitat més alt de l'Estat, el 18% del total. Les centrals nuclears i de cicle combinat són al capdavant de la producció d'electricitat, seguides de la cogeneració. De les renovables destaca la hidràulica i l'eòlica. El saldo d'intercanvi energètic és importador.

Malauradament, en el moment de redactar la Memòria d'enguany, l'Institut Català de l'Energia (ICAEN) no tenia disponibles les dades de consum i producció d'energia del 2008, que han constituït el nucli d'aquest apartat a les memòries anteriors.

Aquest any 2009, la crisi econòmica ha provocat una davallada de les inversions del sector energètic, però també de la demanda energètica i les emissions de CO₂, de manera que la previsible crisi del petroli s'ha endarrerit. La producció de petroli, de 85 milions de barrils al dia, és estable, però els principals jaciments del món estan en declivi (el 6,7% anual) i l'extracció dels nous és molt costosa. En aquest context, l'oferta mundial d'energia nuclear ha guanyat pes.

En primer lloc, amb referència a la política energètica, les alternatives per incrementar la seguretat energètica de la Unió Europea tenen a veure amb l'establiment de reserves mínimes de petroli, la construcció de nous gasoductes d'interconnexió (projectes MEDGAZ i Nabucco), l'emmagatzematge i la distribució de gas natural liquat (GNL), i la inversió en energies renovables, que el 2008 va superar la fòssil.

Pel que fa a la dependència energètica, la UE-27 importa gairebé el 55% de l'energia que consumeix, l'Estat espanyol el 78,4% i Catalunya el 76,6%. En aquest context, l'estalvi i l'eficiència energètica són clau per a la Unió Europea.

La política energètica catalana també ha apostat per un nou model energètic basat en l'estalvi i l'eficiència, la gestió de la demanda, l'adequació de les infraestructures i la conscienciació ciutadana. En aquesta línia, s'ha aprovat la revisió del Pla de l'energia de Catalunya 2006-2015, que n'actualitza els objectius ja que algunes tecnologies renovables han superat o superaran els objectius fixats (fotovoltaica, termoelectrica i biogàs), i d'altres no arribaran a assolir-los (biomassa) o els assoliran a un ritme més lent (eòlica). L'objectiu del consum d'energia primària renovable s'ha reduït el 8,3%; en canvi, la participació relativa en el conjunt ha augmentat fins al 10% l'any 2015, amb l'eòlica al capdavant (25,8%), seguida de la hidràulica (18,6%), els biocombustibles (16,3%) i la biomassa (11,3%).

En segon lloc, amb referència al consum d'energia i la producció d'electricitat, la demanda d'energia primària al món s'ha incrementat el 40% el 2008 respecte del 2007, amb els països que no són de l'OCDE al capdavant, concretament la Xina i l'Índia, tot i que durant el 2009 la demanda d'electricitat mundial ha caigut. El consum d'electricitat a l'Estat espanyol ha augmentat l'1,1% el 2008, però ha baixat el 2009. Enguany, la intensitat energètica ha millorat i el percentatge d'energies renovables sobre l'energia primària total consumida ha estat del 9,1%, gràcies a l'augment de la producció d'energia eòlica.

Catalunya és la comunitat autònoma de l'Estat que té el consum d'electricitat més alt, el 18% del total: En canvi, ocupa el 8è lloc en el rànquing de potencia eòlica instal·lada. El 2008, la producció d'electricitat de règim ordinari a Catalunya va ser de 37.821 GWh, amb les centrals nuclears i de cycle combinat al capdavant. La producció de règim especial va ser de 5.873 GWh, amb un clar predomini de les centrals de cogeneració. De les renovables, la més important va ser la hidràulica (el 36%), seguida de l'eòlica (35,8%), i representen gairebé el 15% i el 2% del conjunt de l'Estat espanyol, respectivament. A Catalunya, el saldo d'intercanvis energètics, de 5.407 GWh, és importador, a diferència del saldo del conjunt de l'Estat espanyol que és exportador.

Finalment, pel que fa a les energies renovables i als combustibles alternatius, si es té en compte la petjada ecològica, les emissions de CO₂ i l'abundància de recursos, l'energia eòlica i la solar de concentració encapçalen les millors alternatives de producció d'electricitat.

4. MEDI AMBIENT I EMPRESES

- El sector de les energies renovables ha creat 6.336 llocs de treball directes i ocupa 15.432 persones a Catalunya, i els espais protegits, prop de 1.000.
- El 2008, la inversió i despesa de les indústries catalanes en protecció del medi ambient ha representat el 21% del conjunt de l'Estat. La inversió s'ha reduït el 0,7%. La despesa corrent, que duplica la inversió, és el 28% del conjunt de l'Estat, més que el PIB de la indústria, del 25%.
- Enguany s'ha modificat l'EMAS amb nous requisits. El 2009, en un context de reducció dels ajuts, les empreses catalanes certificades EMAS han augmentat el 7%, sobretot les petites i les grans.

Enguany, el sector de l'automòbil ha començat a produir models d'emissions més baixes (híbrids i elèctrics), que depenen menys del petroli. El nou sistema d'impostos basat en les emissions de CO₂ del vehicle ha estat un incentiu. Així, el 2008, els fabricants d'automòbils de l'Estat espanyol van reduir el consum de combustible i les emissions el 3,4% respecte del 2007, i es van situar en els 148 g/km. D'altra banda, a Catalunya, la petita i mitjana empresa ha liderat la facturació electrònica, sobretot en el sector de la distribució; les factures telemàtiques emeses representen el 48% del total de l'Estat espanyol.

A Catalunya, el sector del medi ambient, en concret, de les energies renovables ha creat 6.336 llocs de treball directes i ocupa, a temps parcial o complet, 15.432 persones. Malauradament, la crisi econòmica i la regulació de les energies renovables i dels pagaments directes als productors han frenat l'expansió del sector. Els espais protegits han generat prop de 1.000 llocs de treball a Catalunya.

La despesa i la inversió de les empreses industrials catalanes en protecció del medi ambient ha estat de 627 milions d'euros, gairebé el 21% del total del conjunt de l'Estat. Catalunya és la comunitat autònoma que més ha invertit en protecció del medi ambient el 2007. Això no obstant, la inversió en equips independents i integrats s'ha reduït el 0,7% respecte de l'any anterior. El sector d'activitat econòmica més inversor és la indústria manufacturera, i les inversions de més pes han estat les destinades a reduir les emissions atmosfèriques (33%), gestionar les aigües residuals (29%) i els residus (19%). Quant a la despesa corrent en protecció del medi ambient, la de les empreses catalanes representa el 28% de la total de l'Estat, percentatge superior al pes del PIB de la indústria catalana en el conjunt de l'Estat, del 25%. A Catalunya, la despesa corrent (432 M€) gairebé ha duplicat la inversió en equips (227 M€).

Finalment, pel que fa a les bones pràctiques ambientals a l'empresa, les dificultats en el subministrament i el cost de les matèries primeres i l'energia han fet canviar els sistemes de gestió de les empreses cap a una millor integració de l'empresa amb el medi ambient. En aquest sentit, l'Estat espanyol, amb 16.443 certificats ISO 14001 el 2008, ocupa el tercer lloc en el rànquing de 155 països. Enguany, l'EMAS (*Eco-Management and Audit Scheme*) s'ha modificat amb la finalitat que les organitzacions de fora del territori de la UE hi participin i

les registrades apliquin nous requisits. Així, de les 7.400 instal·lacions registrades a la UE, 249 són catalanes. L'any 2009 les empreses catalanes certificades EMAS han augmentat el 7% respecte del 2008. Tres de cada cinc empreses certificades són pimes, la majoria petites empreses (el 41%). El nombre de petites i grans empreses certificades EMAS ha augmentat el 30% i el 13%, respectivament; en canvi, el d'empreses mitjanes ha disminuït el 13%. Els serveis, amb l'hostaleria i les activitats recreatives al capdavant, en signifiquen el 37%, la indústria el 36% i l'Administració pública el 14%.

El 2009, la dotació d'ajuts per a sistemes de gestió mediambiental a Catalunya s'ha reduït el 28% respecte del 2008. El 54% s'han destinat a empreses i el 46% a ens locals.

Amb referència als distintius de qualitat ambiental, Catalunya ha tingut 51 ecoetiquetes, 9 més que l'any 2008, que representen el 93% dels atorgaments de l'Estat espanyol i el 5% dels de la UE. Catalunya també disposa de 245 distintius de garantia de qualitat ambiental, el 80% d'empreses de serveis i el 20% d'empreses de productes. Durant el 2009, a banda dels 39.600 euros de subvencions del sistema de distintius de qualitat ambiental (etiqueta ecològica de la UE i distintiu de garantia de qualitat ambiental), s'ha obert una línia d'ajuts nova, per a accions de promoció, comunicació o millora ambiental adreçada a empreses catalanes que tinguin un sistema de gestió ambiental o etiqueta ecològica.

5. NORMATIVA

- L'Acord de Copenhaguen clou, per sota de les expectatives inicials, la quinzena reunió de la Conferència de les Parts de la Convenció marc de les Nacions Unides per al canvi climàtic.
- En els àmbits europeu, estatal i català, s'han continuat desenvolupant els mecanismes de lluita contra el canvi climàtic, tant des del vessant de la mitigació com de l'adaptació.
- En matèria de residus destaca, en l'àmbit estatal, l'aprovació del Pla nacional integrat de residus 2008-2015 i, en l'àmbit català, l'aprovació del Text refós de la Llei reguladora dels residus.
- L'any 2009 també s'ha aprovat la Llei de prevenció i control ambiental de les activitats.

AIRE I PROTECCIÓ DE L'ATMOSFERA

En relació amb la mitigació del canvi climàtic, la quinzena reunió de la Conferència de les Parts de la Convenció marc de les Nacions Unides per al canvi climàtic, feta a Copenhaguen del 7 al 18 de desembre de 2009, s'ha clos amb uns resultats clarament per sota de les expectatives inicials, que se centraven a arribar a un acord marc general que quantifiqués els esforços econòmics i la limitació d'emissions de CO₂ per substituir el Protocol de Kyoto. La Conferència acaba prenent nota de l'Acord de Copenhaguen, que no és jurídicament vinculant i al qual els països hauran d'adherir-se formalment atès que no va poder ser aprovat per unanimitat.

L'Acord reconeix la necessitat de limitar l'augment de les temperatures per sota dels 2 graus Celsius respecte dels nivells preindustrials, però no fixa objectius de reducció de les emissions sinó que emplaça els estats que conformen l'annex I del Conveni marc de les Nacions Unides sobre el canvi climàtic a presentar, abans del 31 de gener de 2010, els seus compromisos de reducció d'emissions de gasos d'efecte d'hivernacle per al 2020, i la resta de països a implementar accions de mitigació del canvi climàtic, que seran voluntàries per als països menys desenvolupats i els petits estats insulars en vies de desenvolupament. D'altra banda, l'Acord estableix el compromís col·lectiu dels països desenvolupats de finançar els països en desenvolupament, amb un repartiment equilibrat entre mitigació i adaptació.

La UE ha reiterat els compromisos adquirits amb l'aprovació del paquet de mesures «Energia i clima», que enguany s'ha adoptat formalment i s'ha anat concretant, entre d'altres, en la millora i ampliació del règim comunitari de comerç d'emissions; en l'aprovació del marc jurídic per a la implantació de solucions tecnològiques de captura i emmagatzemament de CO₂; en l'establiment del full de ruta de la política energètica sostenible, i en la determinació de la contribució mínima de cada estat membre al compliment del compromís de la Unió Europea de reducció de les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle per al període comprès entre els anys 2013 a 2030.

En l'àmbit estatal, en desplegament de les mesures del paquet «Energia i clima», es troben en tramitació la modificació del règim de comerç de drets d'emissió i la regulació de l'emmagatzematge geològic del carboni.

En l'àmbit català, cal fer referència a la revisió del Pla de l'energia 2006-2015 i a l'aprovació del nou Decret regulador de la tramitació dels parcs eòlics i fotovoltaics amb l'objectiu de simplificar el tràmit d'autorització i racionalitzar-ne la instal·lació sobre el territori.

En relació amb l'adaptació al canvi climàtic, destaca l'aprovació del *Llibre blanc de l'adaptació al canvi climàtic* i l'inici de l'elaboració d'un marc europeu per a l'adaptació de la UE al canvi climàtic, com a corol·lari indispensable a l'estratègia de reducció de les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle.

Pel que fa a les altres normes relatives a la qualitat de l'aire i l'atmosfera, cal fer referència a la pròrroga del Pla d'actuació per a la millora de la qualitat de l'aire de 40 municipis de la regió metropolitana de Barcelona declarats zones de protecció especial de l'ambient atmosfèric.

AIGUA

En matèria d'aigua destaca que, en l'àmbit català, en compliment de la Directiva marc de l'aigua, s'ha aprovat la delimitació de l'àmbit territorial del districte de conca fluvial de Catalunya com a àmbit de planificació de la política d'aigua i que, ateses les condicions meteorològiques favorables, s'han derogat les mesures excepcionals i d'emergència en relació amb la utilització dels recursos hídrics i s'ha substituït la Taula Nacional de la Sequera per la Taula de l'Aigua, amb l'objectiu de desenvolupar les propostes dels Debats de l'Aigua.

RESIDUS

En matèria de residus destaca, en l'àmbit estatal, l'aprovació del Pla nacional integrat de residus 2008-2015 i, en l'àmbit català, l'aprovació del Text refós de la Llei reguladora dels residus.

ALTRES NORMES

En l'àmbit català destaca també l'aprovació de la Llei de protecció contra la contaminació acústica i la Llei sobre prevenció i control ambiental de les activitats, que té per objectiu simplificar els procediments, garantir una major eficiència i menors costos administratius sense reduir els requeriments mediambientals exigibles a les empreses.

Finalment, cal fer referència a l'inici del procés d'elaboració de l'Estratègia per al desenvolupament sostenible de Catalunya, que ha de ser el full de ruta que estableixi els objectius i les línies d'actuació que garanteixin l'evolució de Catalunya cap a escenaris de més sostenibilitat social, econòmica i ambiental, prenent com a horitzó l'any 2026.